

**Δημόσια διαβούλευση της ΕΕΤΤ για τον ορισμό
την ανάλυση αγοράς και τις προτεινόμενες
κανονιστικές υποχρεώσεις για την αγορά Χονδρικής
Πρόσβασης και Εκκίνησης Κλήσεων στα Δίκτυα
Κινητής Τηλεφωνίας (αγορά υπ. αρ. 15, Σύστασης
Ευρωπαϊκής Επιτροπής)**

Ιούλιος, 2006

Μαρούσι

Πίνακας Περιεχομένων

1.Εισαγωγή	4
1.1.Στόχοι βάσει του Νέου Καθεστώτος Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών	4
1.2.Κανονιστικό Πλαίσιο	5
1.3.Η Διαδικασία της ΕΕΤΤ	6
1.4.Δημόσια Διαβούλευση	8
1.5.Δομή του Κειμένου της Διαβούλευσης.....	9
2.Ορισμός Αγοράς	10
2.1.Πλαίσιο.....	10
2.2.Πεδίο Εξέτασης.....	11
2.3.Η Διάρθρωση της Αγοράς.....	13
2.3.1. Οι Παίκτες της Αγοράς.....	13
2.3.2. Ο Ρόλος της Χονδρικής Πρόσβασης & Εκκίνησης Κλήσεων σε Δίκτυα Κινητής.....	15
2.4.Σχετική Αγορά Προϊόντων για Χονδρική Πρόσβαση και Εκκίνηση Κλήσεων σε Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας.....	15
2.4.1. Εισαγωγή.....	15
2.4.2. Υποκαταστασιμότητα χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων.....	16
2.4.3. Υποκαταστασιμότητα χονδρικών υπηρεσιών που παρέχονται από διαφορετικούς ΠΔΚ.....	18
2.4.4. Υποκαταστασιμότητα της Αυτό-Παροχής με τις υπηρεσίες χονδρικής που παρέχονται σε τρίτα μέρη.....	19
2.4.5. Γεωγραφική Αγορά	20
2.4.6. Αρχικά Συμπεράσματα.....	20
2.5.Ορισμός Αγοράς Λιανικής.....	20
2.5.1. Εισαγωγή.....	20
2.5.2. Εισαγωγή.....	21
2.5.3. Εξέταση της υποκαταστασιμότητας μεταξύ των υπηρεσιών κινητής και σταθερής.....	23
2.5.4. Το Εύρος της Αγοράς Λιανικών Υπηρεσιών Κινητών Επικοινωνιών	28
2.5.5. Γεωγραφική Αγορά	35
2.5.6. Συμπεράσματα.....	36
3.Ανάλυση Αγοράς	37
3.1.Ιστορικό.....	37
3.2.Ατομική Δεσπόζουσα Θέση.....	39
3.2.1. Κοινοτικό Δίκαιο.....	39
3.2.2. Έλλειψη Νομικού Προηγούμενου στην Ελλάδα.....	41
3.2.3. Αρχικά Συμπεράσματα αναφορικά με την Ατομική Δεσπόζουσα Θέση	42
3.3.Συλλογική Δεσπόζουσα Θέση.....	43
3.3.1. Στοιχεία Κοινής ή Συλλογικής Δεσπόζουσας Θέσης.....	43
3.3.2. Συγκέντρωση της Αγοράς (Market concentration).....	46

3.3.3.	<i>Κίνητρα/ Δυνατότητα Συντονισμού Ανταγωνιστικών Ενεργειών</i>	48
3.3.4.	<i>Διαφάνεια της αγοράς</i>	61
3.3.5.	<i>Η ανάγκη ύπαρξης ενός ‘Αποτρεπτικού Μηχανισμού’</i>	61
3.3.6.	<i>Υφιστάμενος και Δυνητικός Ανταγωνισμός</i>	62
3.3.7.	<i>Σχετικές Αποφάσεις ΕΕΤΤ</i>	63
3.3.8.	<i>Συναλλαγές σε επίπεδο Χονδρικής</i>	65
3.4.	Αρχικά Συμπεράσματα αναφορικά με τη Συλλογική Δεσπόζουσα Θέση	66
3.5.	Συμπεράσματα αναφορικά με την Ανάλυση Αγοράς	68
4.	Ερωτήσεις Διαβούλευσης αναφορικά με τον ορισμό και την ανάλυση της σχετικής αγοράς.	69

1. Εισαγωγή

1.1. Στόχοι βάσει του Νέου Καθεστώτος Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών

Το Άρθρο 8 της *Οδηγίας Πλαίσιο* θέτει ως στόχους που διέπουν τη δράση της ΕΕΤΤ κατά την άσκηση των καθηκόντων της στον τομέα της παροχής δικτύων ή/και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών:

- (i) την προώθηση του ανταγωνισμού
- (ii) τη συμβολή στην ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς, και
- (iii) την προώθηση των συμφερόντων των χρηστών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η παρούσα ανάλυση συνάδει με τους στόχους αυτούς, καθώς η ΕΕΤΤ επιδιώκει να προωθήσει τον ανταγωνισμό διασφαλίζοντας το μέγιστο όφελος για τους τελικούς χρήστες σε επίπεδο τιμής, επιλογών και ποιότητας.

1.2. Κανονιστικό Πλαίσιο

Σύμφωνα με το νέο κανονιστικό πλαίσιο ηλεκτρονικών επικοινωνιών και δικτύων,¹ η ΕΕΤΤ καλείται να ορίσει σχετικές αγορές στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές συνθήκες, ιδίως να ορίσει σχετικές γεωγραφικές αγορές στην ελληνική επικράτεια, ακολουθώντας τη διαδικασία ορισμού αγορών που περιγράφεται στην *Οδηγία Πλαίσιο*.² Επιπλέον, η ΕΕΤΤ καλείται να διεξάγει ανάλυση των σχετικών αγορών προκειμένου να εκτιμήσει κατά πόσον υφίσταται ή όχι σε αυτές αποτελεσματικός ανταγωνισμός.³ Για τις περιπτώσεις εκείνες που διαπιστώνει ότι η σχετική αγορά δεν είναι επαρκώς ανταγωνιστική (δηλαδή υπάρχουν μία ή περισσότερες επιχειρήσεις που διαθέτουν σημαντική ισχύ στην αγορά (ΣΙΑ)), η ΕΕΤΤ οφείλει σύμφωνα με την *Οδηγία Πλαίσιο* να

¹ Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, το οποίο αποτελείται από την Οδηγία 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, (“η *Οδηγία Πλαίσιο*”), Ε.Ε. 2002 L 108/33, και τέσσερις άλλες Οδηγίες (συλλογικά αναφέρονται ως οι “*Ειδικές Οδηγίες*”), που είναι οι εξής: Οδηγία 2002/20/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την Αδειοδότηση των δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, (“η *Οδηγία για την Αδειοδότηση*”), ΕΕ 2002 L 108/21, Οδηγία 2002/19/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφείς ευκολίες, καθώς και με τη διασύνδεσή τους (“η *Οδηγία για την Πρόσβαση*”), ΕΕ 2002 L 108/7, Οδηγία 2002/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, (“η *Οδηγία για την Καθολική Υπηρεσία*”), ΕΕ 2002 L 108/51, και η Οδηγία 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, (“η *Οδηγία για την Ιδιωτική Ζωή και τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες*”), ΕΕ 2002 L 201/37. Τέσσερις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, τέθηκαν σε ισχύ στις 24 Απριλίου του 2002. Το τελευταίο τμήμα του Ευρωπαϊκού Κανονιστικού πακέτου για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, η Οδηγία για την Προστασία της Ιδιωτικής Ζωής στις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες, ετέθη σε ισχύ την 31η Ιουλίου 2002

² Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 15.

³ Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 16.

καθορίσει τις επιχειρήσεις με ΣΙΑ στην αγορά αυτή και να τους επιβάλει τις κατάλληλες ρυθμιστικές υποχρεώσεις.⁴

Εναλλακτικά, όπου διαπιστώνει ότι η σχετική αγορά είναι επαρκώς ανταγωνιστική, με βάση την *Οδηγία Πλαίσιο*, η ΕΕΤΤ δεν επιβάλλει νέες ρυθμιστικές υποχρεώσεις και εάν έχει επιβάλει τέτοιες στο παρελθόν, θα πρέπει να τις άρει και να απέχει από το να επιβάλει στις εν λόγω επιχειρήσεις νέες υποχρεώσεις.⁵

Σύμφωνα με την *Οδηγία Πλαίσιο*, Άρθρο 16, η διαδικασία ανάλυσης αγοράς θα πρέπει να ακολουθεί χρονικά τον ορισμό της σχετικής αγοράς, ο οποίος λαμβάνει χώρα το συντομότερο δυνατό μετά την υιοθέτηση ή τη μεταγενέστερη αναθεώρηση της Σύστασης της Ε.Ε. για τις Σχετικές Αγορές.⁶ Κατά τον ορισμό των σχετικών αγορών και τη διεξαγωγή της ανάλυσης του ανταγωνισμού σε αυτές, η ΕΕΤΤ καλείται να λάβει υπόψη στο μέγιστο δυνατό βαθμό τη *Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές* και τις *Κατευθυντήριες Γραμμές* της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.⁷

1.3. Η Διαδικασία της ΕΕΤΤ

Για τις ανάγκες της διαδικασίας ορισμού και ανάλυσης αγορών, η ΕΕΤΤ χρησιμοποίησε στοιχεία της αγοράς από εσωτερικές και εξωτερικές πηγές, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών και παρόχων δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών

Η ΕΕΤΤ πραγματοποιεί τον ορισμό και την ανάλυση της αγοράς σύμφωνα με το Νόμο 3431/2006 ‘Περί Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών και Άλλες Διατάξεις’ [ΦΕΚ 13 /03.02.2006] (ο «Νόμος») που αποτελεί το νέο Ελληνικό Νόμο για τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες που τέθηκε

⁴ Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 16 (4).

⁵ Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 16 (3).

⁶ Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 15.

⁷ Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής για την ανάλυση αγοράς και την εκτίμηση της σημαντικής ισχύος στην αγορά βάσει του κοινοτικού πλαισίου κανονιστικών ρυθμίσεων για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ΕΕ 2002 C 165/3, (“Κατευθυντήριες Γραμμές”).

σε ισχύ την 3η Φεβρουαρίου, 2006⁸. Ο Νόμος μεταφέρει στην Ελληνική νομοθεσία τη δέσμη Οδηγιών της ΕΕ του 2002 (Οδηγίες 2002/19/ΕΚ, 2002/20/ΕΚ, 2002/21/ΕΚ, 2002/22/ΕΚ και 2002/77/ΕΚ).

Το Άρθρο 12 παρ.1 (α) του Νόμου παρέχει στην ΕΕΤΤ τη γενική αρμοδιότητα σχετικά με την ανάλυση αγορών (συμπεριλαμβανομένου του ορισμού των σχετικών αγορών προϊόντων/ υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, της ανάλυσης της αποτελεσματικότητας του ανταγωνισμού, καθώς και τον Ορισμό των Παρόχων με ΣΙΑ και την επιβολή κανονιστικών υποχρεώσεων σε μια ορισμένη σχετική αγορά), σύμφωνα με τις διατάξεις του.

Το Άρθρο 12 παρ.1 (ι) και (ιβ) παρέχει στην ΕΕΤΤ την αρμοδιότητα να διενεργεί δημόσιες διαβουλεύσεις, σύμφωνα με τις διατάξεις της ισχύουσας εθνικής και Κοινοτικής νομοθεσίας, σε εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο, με άλλα Κράτη Μέλη της ΕΕ και την Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 7 της Οδηγίας Πλαίσιο.

Το Άρθρο 12 παρ.1 (ιστ) σε συνδυασμό με το άρθρο 64 παρ.1 παρέχει στην ΕΕΤΤ ευρείες αρμοδιότητες σχετικά με τη συλλογή στοιχείων, τόσο για τους σκοπούς ex ante ρύθμισης του τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όσο και για ex post έρευνα και εφαρμογή. Ειδικότερα, το άρθρο 64 παρ.1 του Νόμου επιβάλλει σε όλες τις επιχειρήσεις που παρέχουν δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών υπό καθεστώς Γενικής Άδειας να παρέχουν όλες τις πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων των χρηματοοικονομικών πληροφοριών που απαιτούνται προκειμένου η ΕΕΤΤ να διασφαλίζει τη συμμόρφωση με τις διατάξεις ή τις αποφάσεις που εκδίδονται σύμφωνα με τη νομοθεσία για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, συμπεριλαμβανομένων (άρθρο 64 παρ.1, εδ.(στ)) όλων των πληροφοριών που απαιτούνται για την ανάλυση αγοράς και τον προσδιορισμό των επιχειρήσεων με ΣΙΑ. Σύμφωνα με το άρθρο 64 παρ.4 του Νόμου, οι επιχειρήσεις αυτές θα πρέπει να παρέχουν τις αιτούμενες πληροφορίες άμεσα κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος, σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα και το βαθμό λεπτομέρειας που καθορίζει η ΕΕΤΤ και εφόσον δεν ορίζεται άλλη προθεσμία, εντός είκοσι (20)

⁸ Για τη διεξαγωγή του ορισμού και της ανάλυσης αγορών, η ΕΕΤΤ έχει συλλέξει επίσης στοιχεία δυνάμει του προϊσχύοντος Νόμου Τηλεπικοινωνιών (Νόμος 2867/2000 'Οργάνωση και Λειτουργία των Τηλεπικοινωνιών και Λοιπές Διατάξεις' [ΦΕΚ273/19.12.2000, Τεύχος Α]), (άρθρα, 3 παρ. 14, 15 και 19).

εργασίμων ημερών από το αίτημα. Ο Νόμος ορίζει ένα ελάχιστο χρονικό διάστημα πέντε (5) εργασίμων ημερών για την παροχή πληροφοριών.

Επίσης, σύμφωνα με το Άρθρο 12 παρ.1(στ) του Νόμου, οι αρμοδιότητες σχετικά με το δίκαιο του Ανταγωνισμού όσον αφορά τον τομέα των Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών ανήκει στην ΕΕΤΤ και όχι στην Επιτροπή Ανταγωνισμού. Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της σχετικά με το δίκαιο του ανταγωνισμού, το άρθρο 14 του Νόμου παρέχει στην ΕΕΤΤ ευρείες αρμοδιότητες σχετικά με τη συλλογή στοιχείων που είναι απαραίτητα για την εφαρμογή του Νόμου 703/1977, συμπεριλαμβανομένης της εξουσίας ελέγχου βιβλίων και άλλων εγγράφων των τηλεπικοινωνιακών παρόχων και της έρευνας των στα γραφεία και λοιπές εγκαταστάσεις τους.

1.4. Δημόσια Διαβούλευση

Όλες οι παρατηρήσεις επί της Διαβούλευσης αυτής είναι ευπρόσδεκτες. Ωστόσο, θα διευκόλυνε το έργο της ΕΕΤΤ που συνίσταται στην ανάλυση των απαντήσεων, εάν οι παρατηρήσεις υποβάλλονταν με παραπομπή στον αριθμό της σχετικής ερώτησης του παρόντος εγγράφου. Η παρούσα διαβούλευση εκκινεί στις **19-07-2006** έως τις **21-08-2006**. Οι ενδιαφερόμενοι καλούνται να υποβάλλουν τις παρατηρήσεις τους γραπτώς και επώνυμα στη διεύθυνση της ΕΕΤΤ (λεωφ. Κηφισίας 60, 15125 – Μαρούσι Αθήνα) καθώς και ηλεκτρονικά (σε επεξεργάσιμη μορφή) στη διεύθυνση market.analysis@eett.gr, μέχρι και τις **21-08-2006**.

Η ΕΕΤΤ εκτιμά ότι πολλά από τα ζητήματα που τίθενται στο παρόν έγγραφο πιθανόν να απαιτούν από κάποιους την παροχή εμπιστευτικών πληροφοριών προς υποστήριξη των παρατηρήσεών τους. Οι συμμετέχοντες θα πρέπει να προσδιορίζουν σαφώς το τμήμα των απαντήσεων που είναι εμπιστευτικό και, εάν είναι εφικτό, να το παρέχουν σε χωριστό παράρτημα της απάντησής τους. Η ΕΕΤΤ θα διαχειριστεί τις πληροφορίες αυτές ως αυστηρά εμπιστευτικές. Σημειώνεται ότι οποιεσδήποτε απαντήσεις/ τροποποιήσεις απαντήσεων στη δημόσια διαβούλευση δεν θα γίνονται δεκτές.

1.5. Δομή του Κειμένου της Διαβούλευσης

Η Ενότητα 2 του κειμένου της Διαβούλευσης ορίζει το μεθοδολογικό πλαίσιο του ορισμού της σχετικής αγοράς προϊόντων από την ΕΕΤΤ, το πεδίο της εξέτασης της ΕΕΤΤ για την αγορά αυτή και παρουσιάζει τα αρχικά συμπεράσματα της ΕΕΤΤ σχετικά με τον ορισμό της αγοράς χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε δίκτυα κινητής τηλεφωνίας.

Η Ενότητα 3 της Διαβούλευσης αποτελείται από μια εξέταση του επιπέδου του ανταγωνισμού στη σχετική αγορά προϊόντων (δηλαδή, την ανάλυση αγοράς).

Η Ενότητα 4 παρουσιάζει τις ερωτήσεις της Διαβούλευσης της ΕΕΤΤ σχετικά με τον ορισμό αγοράς και την ανάλυση αγοράς που προτείνεται στις Ενότητες 2 και 3 της Διαβούλευσης.

2. Ορισμός Αγοράς

2.1.Πλαίσιο

Η ΕΕΤΤ καλείται να ορίσει σχετικές αγορές στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές συνθήκες, ιδίως να ορίσει τις σχετικές γεωγραφικές αγορές στην Ελληνική επικράτεια, ακολουθώντας τη διαδικασία ορισμού αγορών όπως αυτή τίθεται στην Οδηγία Πλαίσιο. Η υποχρέωση αυτή αφορά τόσο τις σχετικές αγορές που προσδιορίζονται στη Σύσταση όσο και τυχόν πρόσθετες σχετικές αγορές που δύναται να ορίσει η ΕΕΤΤ. Η ΕΕΤΤ διεξάγει τον ορισμό αγορών σύμφωνα με τις αρχές του δικαίου του ανταγωνισμού λαμβάνοντας ιδιαίτερος υπόψη τη Σύσταση καθώς και την Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 15.

Η διαδικασία ορισμού αγορών στοχεύει στο να προσδιορίσει με συστηματικό τρόπο τις ανταγωνιστικές πιέσεις που υφίστανται οι πάροχοι υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και δικτύων για την αποτελεσματική ανάλυση της αγοράς. Μια σχετική αγορά προϊόντων αποτελείται από το σύνολο των προϊόντων ή υπηρεσιών που είναι επαρκώς εναλλάξιμα ή υποκατάστατα, όχι μόνο από την άποψη των αντικειμενικών χαρακτηριστικών τους, της τιμής ή της επιδιωκόμενης χρήσης τους, αλλά και τις συνθήκες ανταγωνισμού ή/ και τη διάρθρωση της προσφοράς και της ζήτησης στην εν λόγω αγορά.

Στα πλαίσια αυτά, η ΕΕΤΤ θα εξετάσει τη δυνατότητα υποκατάστασης από πλευράς ζήτησης σε επίπεδο χονδρικής και λιανικής και τη δυνατότητα υποκατάστασης από πλευράς προσφοράς σε επίπεδο χονδρικής. Η δυνατότητα υποκατάστασης από πλευράς ζήτησης παρέχει ένα τρόπο μέτρησης του βαθμού στον οποίο οι καταναλωτές είναι έτοιμοι να υποκαταστήσουν την εν λόγω υπηρεσία με άλλες υπηρεσίες

Για το σκοπό ορισμού της σχετικής αγοράς, η ΕΕΤΤ θα λάβει υπόψη μια σειρά μέτρων κατά την αξιολόγηση της υποκατάστασης από πλευράς ζήτησης και προσφοράς, συμπεριλαμβανομένου του τεστ SSNIP όπου είναι πρακτικά δυνατό να εφαρμοστεί. Με βάση το εν λόγω τεστ, μια συγκεκριμένη υπηρεσία ή ένα σύνολο υπηρεσιών συνιστά χωριστή σχετική αγορά εάν ένας υποθετικός μονοπωλιακός πάροχος μπορούσε να επιβάλει μια μικρή αλλά ουσιώδη (έως και 10%), μη προσωρινή αύξηση τιμής πάνω από το ανταγωνιστικό επίπεδο, χωρίς να μειωθούν οι πωλήσεις, με συνέπεια η αύξηση της τιμής να αποβεί κερδοφόρος. Η

άσκηση ορισμού αγοράς εξετάζει την πιθανή ανταγωνιστική ανταπόκριση μιας ομάδας πελατών (όχι οριακών), δηλαδή όχι απαραίτητως της πλειοψηφίας των πελατών.⁹

Τέλος, μια σχετική γεωγραφική αγορά περιλαμβάνει την περιοχή όπου οι σχετικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στην παροχή και προμήθεια προϊόντων ή/ και υπηρεσιών, στην οποία οι συνθήκες του ανταγωνισμού είναι επαρκώς ομοιογενείς και διακριτές από όμορες περιοχές, όπου οι συνθήκες του ανταγωνισμού είναι ουσιαστικά διαφορετικές.

2.2.Πεδίο Εξέτασης

Η αγορά που εξετάζεται στην παρούσα είναι η αγορά χονδρικής "για την παροχή πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας " (Αγορά 15 του Παραρτήματος της Σύστασης για τις Σχετικές Αγορές), η οποία αποτελείται από την πρόσβαση στο δίκτυο, την εκκίνηση και τη μεταφορά κλήσεων¹⁰. Αυτές οι υπηρεσίες χονδρικής, σε συνδυασμό με τον τερματισμό κλήσεων σε επίπεδο χονδρικής, είναι τα κύρια στοιχεία που απαιτούνται για να δημιουργηθεί μια λιανική υπηρεσία κινητής.

Η Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εξηγεί ότι η δικτυακή πρόσβαση και η εκκίνηση κλήσεων παρέχονται συνήθως μαζί από έναν ΠΔΚ, το οποίο σημαίνει ότι και οι δύο υπηρεσίες μπορούν να θεωρηθούν μέρος της ίδιας αγοράς σε επίπεδο χονδρικής. Ωστόσο, η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτό δεν θα ισχύει απαραίτητα και στο μέλλον, εάν οι υπηρεσίες επιλογής και προεπιλογής φορέα εισαχθούν για τα δίκτυα κινητής γεγονός που συνέβη με τους παρόχους δικτύων σταθερής τηλεφωνίας.¹¹ Η Επιτροπή σημειώνει επίσης ότι η σχετική αγορά

⁹ Βλέπε, παραδείγματος χάρι, Υπόθεση, *Hoffman-La Roche & Co. A. G. v. Commission* [1979] ECR 461 and *Ahmed Saeed Flugreisen v. Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs* [1989] ECR 803.

¹⁰ Η χονδρική εκκίνηση κλήσεων επιτρέπει σε παρόχους με έμμεση πρόσβαση να παρέχουν κλήσεις που εκκινούν από κινητά μέσω έμμεσης πρόσβασης, όπως η Επιλογή και η Προεπιλογή Φορέα. Η έμμεση πρόσβαση θα επέτρεπε στους καλούντες να χρησιμοποιήσουν έναν πάροχο για κλήσεις από κινητά εκτός του Παρόχου Δικτύων Κινητής (ΠΔΚ) του οποίου είναι συνδρομητές.

¹¹ Αυτό δεν ισχύει σήμερα στην Ελλάδα, ούτε επιβάλλεται αλλού στην ΕΕ.

εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από σημαντικούς φραγμούς εισόδου, διότι οι επιχειρήσεις στις οποίες δεν έχει εκχωρηθεί φάσμα μπορούν να εισέλθουν στην αγορά μόνο με βάση μελλοντικές απονομές φάσματος ή μέσω της αγοράς αυτών από έναν αδειοδοτημένο ΠΔΚ. Κατά κανόνα, αυτό δεν συνιστά απόλυτο φραγμό εισόδου, εφόσον υπάρχουν διάφορες δυνατότητες για χρήση φάσματος από κοινού, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης της εθνικής περιαγωγής¹² ή των σχέσεων έμμεσης πρόσβασης.¹³

Επίσης, οι Εικονικοί Πάροχοι Δικτύων Κινητής (ΕΠΔΚ) μπορούν να παρέχουν όλες τις λιανικές υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών. Οι συμφωνίες με ΕΠΔΚ μπορούν να λάβουν πολλές διαφορετικές μορφές. Στην πιο διαδεδομένη μορφή τους, οι ΕΠΔΚ παρέχουν πρόσβαση, εκκίνηση και τερματισμό, ενώ επίσης αγοράζουν υπηρεσίες διασύνδεσης που επιτρέπουν στους συνδρομητές τους να ολοκληρώνουν τις κλήσεις τους. Δεδομένου ότι η υπηρεσία αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί ως μορφή πρόσβασης σε αποδεσμοποιημένα στοιχεία του δικτύου πρόσβασης, ιδίως στο ραδιο-δίκτυο πρόσβασης, οι δομές αυτές συνήθως δεν αναπτύσσονται με άλλο τρόπο εκτός από τη ρυθμιστική παρέμβαση.

Τέλος, αυτή είναι η μόνη σχετική αγορά που ορίζεται στη Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές για την οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρει ρητά ότι η ρύθμιση σε επίπεδο χονδρικής μπορεί να μην απαιτείται όταν παρατηρείται ικανοποιητικό επίπεδο ανταγωνισμού σε επίπεδο λιανικής.

¹² Όπως, για παράδειγμα, η συμφωνία εθνικής περιαγωγής που παρέχεται από τη VODAFONE στην Q TELECOM η οποία παρέχεται από τον Ιούνιο του 2002. Η εθνική περιαγωγή ορίζεται ως συγκεκριμένη μορφή πρόσβασης στην οποία βασίζεται μεταβατικά ένας νεοεισερχόμενος πάροχος κινητής, συνήθως για το σκοπό παροχής υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας σε μια ευρύτερη γεωγραφική περιοχή. Συνήθως η εθνική περιαγωγή χρησιμοποιείται από νεοεισερχόμενους παρόχους κινητής τηλεφωνίας μέχρις ότου αναπτύξουν δική τους δικτυακή υποδομή.

¹³ Παραδείγματος χάριν, ο αερόχρονος χονδρικής μπορεί απλά να συνδεθεί με άλλες υπηρεσίες, επιτρέποντας έτσι στους παρόχους υπηρεσιών να μεταπωλούν υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών μέσω της αγοράς λεπτών ή χωρητικότητας.

2.3. Η Διάρθρωση της Αγοράς

2.3.1. Οι Παίκτες της Αγοράς

Ως αποτέλεσμα της συγκέντρωσης της TIM HELLAS Τηλεπικοινωνίες ΑΕΒΕ και της Q TELECOMMUNICATIONS Ανώνυμη Εταιρεία Τηλεπικοινωνιών, που ολοκληρώθηκε τον Ιανουάριο του 2006, υπάρχουν ουσιαστικά τρεις ΠΔΚ στην αγορά κινητής στην Ελλάδα τον Ιούλιο του 2006¹⁴, συγκεκριμένα: η TIM HELLAS Τηλεπικοινωνίες ΑΕΒΕ (εφεξής TIM HELLAS), η οποία ξεκίνησε το 1992, η VODAFONE ΠΑΝΑΦΟΝ Ανώνυμη Ελληνική Εταιρεία Τηλεπικοινωνιών (εφεξής VODAFONE), η οποία ξεκίνησε το 1993 και η COSMOTE Κινητές Τηλεπικοινωνίες ΑΕ (εφεξής COSMOTE), η οποία ξεκίνησε το 1998. Μέχρι την συγκέντρωση της TIM HELLAS και της Q TELECOMMUNICATIONS Ανώνυμη Εταιρεία Τηλεπικοινωνιών (εφεξής Q TELECOM), η τελευταία λειτουργούσε από το 2002.

Σύμφωνα με την Απόφαση της ΕΕΤΤ 368/39/22-12-2005, η αλλαγή ελέγχου της Q TELECOM εγκρίθηκε, με την απόκτηση του 100% του μετοχικού της κεφαλαίου από μια θυγατρική της TIM HELLAS.

Η συγκέντρωση εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την Απόφαση Νο. SG-Greffe (2006) D/200119, Brussels 13-1-2006 EC. Με βάση την απόφαση αυτή, η Επιτροπή θεωρεί ότι η συναλλαγή αυτή αποτελεί «συγκέντρωση» σύμφωνα με το Άρθρο 3 (1)(β) του Κανονισμού για τις Συγχωνεύσεις (Merger Regulation), η οποία ενώ οδηγεί σε μείωση των παικτών της αγοράς κινητής στην Ελληνική αγορά, δεν θα έχει αρνητικές συνέπειες. Αντίθετα, θα οδηγήσει στη δημιουργία ενός πιο ισχυρού παρόχου κινητής, ο οποίος θα είναι σε πιο πλεονεκτική θέση για να ανταγωνιστεί τους μεγαλύτερους παρόχους, τη VODAFONE και την COSMOTE.

¹⁴ Επειδή τα δίκτυα της TIM HELLAS και της Q TELECOM ανήκουν στην ίδια μητρική επιχείρηση, αντιμετωπίζονται για κάθε σκοπό ως μία επιχείρηση στη σχετική αγορά. Με βάση το τεστ της «ενιαίας οικονομικής οντότητας» που εφαρμόζεται από τους κανόνες ανταγωνισμού της Κοινότητας, η ανταγωνιστική θέση της Q TELECOM θα πρέπει να ενταχθεί σε αυτή της TIM HELLAS, λόγω της κοινής ιδιοκτησίας (βλ. *AEG v Commission*, Case 107/82, [1983] ECR 3151).

Όλοι οι σημερινοί Πάροχοι Δικτύων Κινητής (ΠΔΚ) έχουν λάβει άδειες 3G το 2001, και έχουν ξεκινήσει την παροχή υπηρεσιών 3G από τον Ιανουάριο του 2004 (TIM HELLAS), το Μάιο του 2004 (COSMOTE) και τον Αύγουστο του 2004 (VODAFONE).

Η διαχρονική εξέλιξη των μεριδίων των ΠΔΚ στην Ελλάδα με βάση τους ενεργούς¹⁵ συνδρομητές, παρουσιάζεται στον κάτωθι πίνακα:

ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ^{16,17} ΜΕ ΒΑΣΗ ΕΝΕΡΓΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ 2G

	31/12/2003	30/6/2004	31/12/2004	30/6/2005	31/12/2005
COSMOTE	37,7%	38,3%	38,1%	37,5%	38%
VODAFONE	34,5%	34,7%	35,3%	37,8%	36,1%
TIM HELLAS	24,6%	22,8%	21,7%	19,4%	20,5%
Q TELECOM	3,2%	4,2%	4,9%	5,4%	5,4%

Από την εισαγωγή των υπηρεσιών κινητής στην Ελλάδα, ο βαθμός διείσδυσης έχει διατηρήσει μια σημαντική ανοδική τάση φτάνοντας στο 90,5%¹⁸ το Δεκέμβριο του 2005. Η διείσδυση της κινητής υπερβαίνει τη διείσδυση των σταθερών γραμμών, με 10,2 εκατομμύρια ενεργούς συνδρομητές κινητής σε σύγκριση με 5,1 εκατομμύρια γραμμές σταθερής τηλεφωνίας.

¹⁵ Οι ενεργοί συνδρομητές ορίζονται ως οι συνδρομητές που έχουν δημιουργήσει έσοδα είτε σε επίπεδο λιανικής (συλλογή κλήσεων, SMS, κλπ) είτε χονδρικής (τεματισμός κλήσεων, SMS, κλπ) κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων μηνών.

¹⁶ Τα στοιχεία υπολογίζονται με βάση ημερολογιακά εξάμηνα για όλους τους παρόχους.

¹⁷ Την 31/12/05, τα μερίδια αγοράς με βάση τους 3G συνδρομητές ανερχόταν για την COSMOTE σε 6,7%, για τη VODAFONE σε 92,2% και την TIM HELLAS σε 1,2%. Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι εφόσον ο αριθμός των 2G συνδρομητών ανέρχεται σε εκατομμύρια ενώ ο αριθμός των 3G συνδρομητών ανέρχεται σε μερικές χιλιάδες, η ένταξη των 3G συνδρομητών κατά τον υπολογισμό των μεριδίων αγοράς των ενεργών συνδρομητών δεν θα επέφερε σημαντική διαφοροποίηση στα μερίδια αγοράς.

¹⁸ Με βάση τα στοιχεία των ενεργών συνδρομητών 2G.

2.3.2. Ο Ρόλος της Χονδρικής Πρόσβασης & Εκκίνησης Κλήσεων σε Δίκτυα Κινητής

Εκτός της σχέσης εθνικής περιαγωγής μεταξύ της Q TELECOM και της VODAFONE (από τον Ιούνιο του 2002), δεν υπάρχουν μορφές χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων που παρέχονται στην Ελληνική αγορά από τους υφιστάμενους τρεις Ελληνικούς ΠΔΚ. Η σχέση αυτή δε φαίνεται πλέον να είναι απαραίτητη λόγω της συγκέντρωσης της Q TELECOM και της TIM HELLAS τον Ιανουάριο 2006. Μέχρι τώρα, δεν έχουν υπάρξει συμφωνίες ΕΠΔΚ ή άλλες μορφές συμφωνιών άμεσης ή έμμεσης πρόσβασης που έχουν συναφθεί με τη VODAFONE, την COSMOTE, ή την TIM HELLAS με άλλους παρόχους Δικτύων και Υπηρεσιών Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών (ΔΥΗΕ), ούτε γνωρίζει η EETT κάποιο αίτημα για τέτοιες μορφές άμεσης ή έμμεσης πρόσβασης από παρόχους ΔΥΗΕ.

Πολλοί εναλλακτικοί πάροχοι σταθερών δικτύων συνεχίζουν να απευθύνονται σε εταιρικούς πελάτες εν μέρει μέσω της χρήσης των "GSM gateways", και δεν έχει επέλθει στην αντίληψη της EETT κάποιο αίτημα για ΕΠΔΚ.

2.4. Σχετική Αγορά Προϊόντων για Χονδρική Πρόσβαση και Εκκίνηση Κλήσεων σε Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας

2.4.1. Εισαγωγή

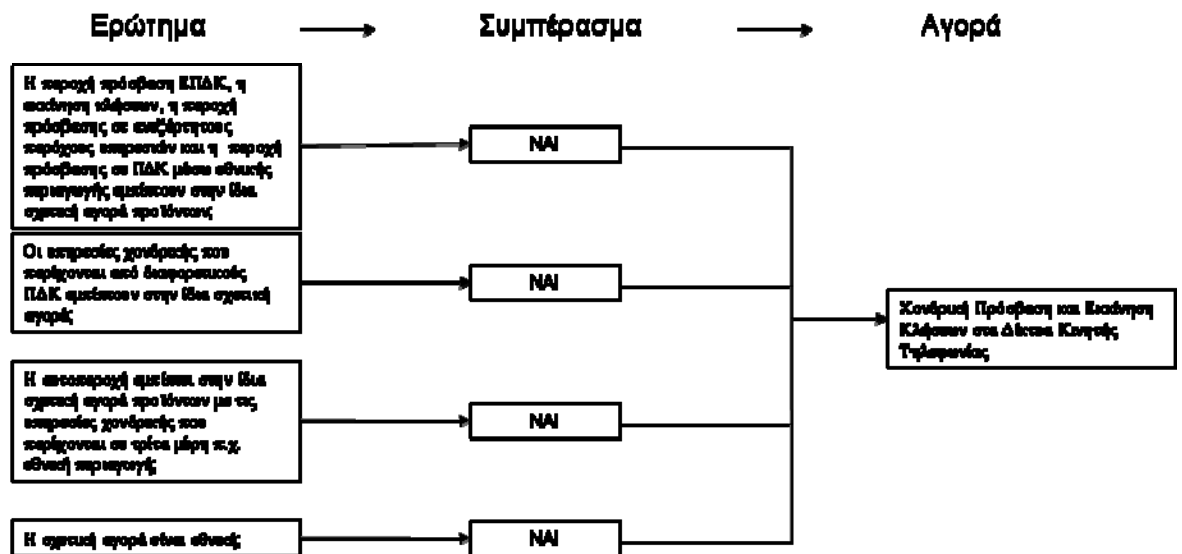
Επειδή στην Ελλάδα δεν υπάρχει ζήτηση στο επίπεδο χονδρικής, ο ορισμός αγοράς από την EETT έλαβε υπ' όψιν τα εξής ζητήματα σχετικά με τον καθορισμό του εύρους της σχετικής αγοράς προϊόντων:

- εάν η εκκίνηση κλήσεων, η παροχή πρόσβασης σε ΕΠΔΚ, η παροχή πρόσβασης σε ανεξάρτητους παρόχους υπηρεσιών και η παροχή πρόσβασης σε ΠΔΚ μέσω εθνικής περιαγωγής εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων,
- εάν οι υπηρεσίες χονδρικής που παρέχονται από διαφορετικούς ΠΔΚ εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων,

- εάν η αυτοπαροχή θα πρέπει να περιλαμβάνεται στη σχετική αγορά προϊόντων μαζί με τις περιορισμένες υπηρεσίες χονδρικής που παρέχονται σε τρίτα μέρη (π.χ. η εθνική περιαγωγή), και
- εάν η σχετική αγορά είναι εθνική.

Η αξιολόγηση των ζητημάτων αυτών από την ΕΕΤΤ παρουσιάζεται κάτωθι στο Σχήμα 1:

Σχήμα 1: Σχετική Αγορά Χονδρικής

2.4.2. Υποκαταστασιμότητα χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων

Ως αποτέλεσμα του γεγονότος ότι δεν παρέχονται προϊόντα πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων από κινητά σε τρίτα μέρη στην Ελληνική αγορά (Ιούλιος 2006),¹⁹ η ΕΕΤΤ αποφάσισε

¹⁹ Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι στο άμεσο μέλλον η Q TELECOM, λόγω της συγκέντρωσης με την TIM HELLAS, θα πάψει να λαμβάνει υπηρεσίες εθνικής περιαγωγής από την VODAFONE.

ότι, αντί να προβεί σε λεπτομερή ανάλυση της υποκαταστασιμότητας από την πλευρά της ζήτησης σε επίπεδο χονδρικής, το πεδίο του ορισμού της σχετικής αγοράς σε επίπεδο χονδρικής θα πρέπει να καθορίζεται από το βαθμό στον οποίο οι πάροχοι χρειάζονται υπηρεσίες πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων προκειμένου να μπορούν να παρέχουν όλες τις λιανικές υπηρεσίες για να ικανοποιούν τις ανάγκες των πελατών.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η παροχή χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων από ΠΔΚ χρησιμοποιείται ως βάση για άλλους παρόχους για να μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες λιανικής με βάση διαφορετικά επιχειρηματικά μοντέλα, από τα οποία κανένα δε φαίνεται να είναι άμεσα υποκατάστατο από την πλευρά της ζήτησης, γιατί βασίζονται σε διαφορετικές οικονομικές υποθέσεις (οι οποίες αντανakλούν διαφορετικές στρατηγικές εισόδου), και συγκεκριμένα:

- Οι Πάροχοι έμμεσης πρόσβασης²⁰ χρειάζονται εκκίνηση κλήσεων,
- Οι ΕΠΔΚ (MVNOs)²¹ χρειάζονται πρόσβαση στο δίκτυο του ΠΔΚ,
- Οι Ανεξάρτητοι πάροχοι υπηρεσιών²² χρειάζονται πρόσβαση σε αερόχρονο με τη μορφή λεπτών ή χωρητικότητα, και
- Οι νεοεισερχόμενοι Πάροχοι Δικτύων Κινητής (ΠΔΚ)²³ βασίζονται στην εθνική περιαγωγή, τουλάχιστον μεταβατικά.

²⁰ Ο πάροχος έμμεσης πρόσβασης είναι ένας πάροχος που παρέχει υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (συμπεριλαμβανομένων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε σταθερή θέση) σε έναν πελάτη ο οποίος δεν είναι άμεσα συνδεδεμένος με το δίκτυό του αλλά με έναν πάροχο δικτύου και ο πάροχος έμμεσης πρόσβασης πληρώνει τον πάροχο δικτύου για την υπηρεσία σύνδεσης στο δίκτυο εκκίνησης.

²¹ Ο ΕΠΔΚ είναι ένας φορέας που παρέχει μια υπηρεσία κινητής χωρίς να διαθέτει ιδιόκτητη άδεια φάσματος κινητής, και δεν κατέχει απαραίτητα όλα ή και κανένα από τα στοιχεία της υποδομής δικτύου κινητής τηλεφωνίας.

²² Οι Ανεξάρτητοι Πάροχοι Υπηρεσιών είναι φορείς που παρέχουν τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες μέσω σταθερών ή κινητών δικτύων, ή υπηρεσίες που περιλαμβάνουν και τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες δημοσίου, αλλά δεν διαθέτουν δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Ωστόσο, αυτές οι διαφορετικές υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων, είναι ένα μέσο ικανοποίησης των αναγκών των λιανικών πελατών και υποστηρίζουν έτσι το επιχείρημα της υποκαταστασιμότητας από την πλευρά της ζήτησης.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς

Οι προαναφερόμενες υπηρεσίες χονδρικής φαίνονται να είναι υποκατάστατες. Για παράδειγμα, ένας ΠΔΚ ο οποίος παρέχει υπηρεσίες σε ένα ΕΠΔΚ μπορεί σε σύντομο χρονικό διάστημα (κάνοντας τις κατάλληλες τροποποιήσεις στο δίκτυο του) να παρέχει και υπηρεσίες εθνικής περιαγωγής, και αντιστρόφως.

Συμπέρασμα

Η ύπαρξη υποκαταστασιμότητας από πλευράς προσφοράς, εάν υποθέσουμε την ύπαρξη υποκαταστασιμότητας από πλευράς ζήτησης σε επίπεδο χονδρικής, δικαιολογεί το συμπέρασμα της ΕΕΤΤ ότι όλες οι υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων που μπορούν να παρασχεθούν από έναν ΠΔΚ πρέπει να περιλαμβάνονται στη σχετική αγορά προϊόντων.

2.4.3. Υποκαταστασιμότητα χονδρικών υπηρεσιών που παρέχονται από διαφορετικούς ΠΔΚ

Σε αυτό το σημείο, πρέπει να απαντηθεί το ερώτημα εάν τα ζητήματα υποκαταστασιμότητας πρέπει να αξιολογηθούν από την πλευρά κάθε δικτύου ή για πολλά δίκτυα.

Αντίθετα με τις υπηρεσίες τερματισμού κλήσεων σε κινητά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο πάροχος έμμεσης πρόσβασης δεν χρειάζεται πρόσβαση σε όλα τα δίκτυα κινητής στην Ελλάδα προκειμένου να μπορεί να υποστηρίξει ένα επιχειρηματικό μοντέλο. Πράγματι, δεδομένου της ύπαρξης συμφωνιών διασύνδεσης ανάμεσα σε όλους τους ΠΔΚ στην Ελλάδα, τα κοντινά μερίδια αγοράς μεταξύ των τριών ΠΔΚ στην Ελλάδα και η πανελλαδική γεωγραφική κάλυψη

²³ Οι ΠΔΚ είναι πάροχοι που διαθέτουν άδειες χρήσης του φάσματος ραδιοσυχνοτήτων και λειτουργούν πλήρη δίκτυα κινητών επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των σταθμών βάσης, κέντρων μεταγωγής και μέσα καταγραφής τοποθεσίας (home location registers).

του δικτύου τους, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ένας υποθετικός αγοραστής χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων θα θεωρούσε ότι και οι τρεις ΠΔΚ στην Ελλάδα είναι εναλλάξιμοι από κάθε ουσιαστική άποψη.

Επομένως, το αρχικό συμπέρασμα της ΕΕΤΤ είναι ότι υπάρχει μια ενιαία σχετική αγορά προϊόντων χονδρικής που αποτελείται από όλους τους ΠΔΚ.

2.4.4. Υποκαταστασιμότητα της Αυτό-Παροχής με τις υπηρεσίες χονδρικής που παρέχονται σε τρίτα μέρη

Οι ΠΔΚ στην Ελλάδα δεν προσφέρουν υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε άλλους παρόχους υπηρεσιών, εκτός από την εθνική περιαγωγή που παρέχεται στην Q TELECOM (Ιούλιος 2006). Ωστόσο, είναι πιθανό να δημιουργηθεί μια υποθετική ή πιθανή αγορά με βάση την έννοια της αυτό-παρεχόμενης πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων. Όπως είναι σαφές από την παγιωμένη διοικητική πρακτική της Κοινότητας, για την επιβολή τομεακής νομοθεσίας, είναι δυνατό η σχετική αγορά να είναι πιθανή και όχι υπαρκτή.²⁴

Κατά την άποψη της ΕΕΤΤ, αυτή η πιθανή αγορά μπορεί να δημιουργηθεί με βάση την αυτό-παρεχόμενη πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων. Αυτό συμβαίνει επειδή ένα υποθετικό μονοπώλιο που θα παρείχε υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε παρόχους έμμεσης πρόσβασης ή ΕΠΔΚ, θα μπορούσε, κατά πάσα πιθανότητα, να αντιμετωπίσει ανταγωνιστικούς περιορισμούς από έναν καθετοποιημένο ΠΔΚ σε επίπεδο λιανικής. Η υπόθεση αυτή βασίζεται στην κατανόηση του ότι η υποκαταστασιμότητα από την πλευρά της ζήτησης σε επίπεδο λιανικής είναι πιθανό να είναι ισχυρή (βλ. Ενότητα 2.5).

Επομένως, η ΕΕΤΤ υιοθετεί την αρχική άποψη ότι η αυτό-παρεχόμενη πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων των ΠΔΚ θα πρέπει να περιλαμβάνεται στον ορισμό της σχετικής αγοράς χονδρικής.

²⁴ Βλ. Παραγρ. 33, *Notice on the application of the competition rules to access agreements in the telecommunications sector - framework, relevant markets and principles ("Οδηγία Πλαίσιο")*, Ο.Ι. 1998 C 265/2.

2.4.5. Γεωγραφική Αγορά

Η σχετική γεωγραφική αγορά για υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε κινητά είναι η Ελληνική επικράτεια. Οι άδειες των ΠΔΚ είναι εθνικές, οι υποχρεώσεις κάλυψης είναι για όλη την επικράτεια, και η τιμολογιακή πολιτική τους και η επιχειρηματική στρατηγική τους είναι εθνικές. Από τη φύση της, ως αποτέλεσμα της ανάγκης του ΠΔΚ να παρέχει υπηρεσίες σε οποιοδήποτε σημείο στην Ελλάδα, η υποχρέωση χονδρικής πρόσβασης πρέπει επίσης να μπορεί να επιτύχει τέτοια κάλυψη.

2.4.6. Αρχικά Συμπεράσματα

Η αρχική άποψη της ΕΕΤΤ είναι ότι η σχετική αγορά προϊόντων χονδρικής για πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων σε δίκτυα κινητής τηλεφωνίας καλύπτει όλη την Ελληνική Επικράτεια και αποτελείται από τα εξής κύρια στοιχεία:

- περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων που παρέχονται από ΠΔΚ,
- περιλαμβάνει όλους τους ΠΔΚ σε μια ενιαία σχετική αγορά πολλών παρόχων, και
- περιλαμβάνει την αυτό-παρεχόμενη πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων από κατοχυρωμένους ΠΔΚ στην Ελλάδα.

Τα χαρακτηριστικά αυτά θα διευκόλυναν τον ορισμό αγοράς που θα υποστήριζε την ύπαρξη πολλών μορφών πρόσβασης που αφορούν διαφορετικά επιχειρηματικά μοντέλα, συμπεριλαμβανομένης της παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών (π.χ., χρόνος με διαφορετική επωνυμία ή χωρίς), της πρόσβασης από ΕΠΔΚ, της έμμεσης πρόσβασης (δηλαδή, Προεπιλογής Φορέα), και της εθνικής περιαγωγής.

2.5. Ορισμός Αγοράς Λιανικής

2.5.1. Εισαγωγή

Επειδή είναι πιθανό να υπάρχει στενή σύνδεση ανάμεσα στο επίπεδο του ανταγωνισμού σε επίπεδο λιανικής και την ανάγκη επιβολής πρόσβασης στο επίπεδο χονδρικής στον τομέα της

κινητής, η EETT επεδίωξε να προσδιορίσει τις παραμέτρους του ορισμού αγοράς για τις υπηρεσίες κινητής σε επίπεδο λιανικής.

Για το σκοπό αυτό, τα ακόλουθα ζητήματα που παρουσιάζονται στο Σχήμα 2, έχουν αξιολογηθεί από την EETT:

- εάν οι υπηρεσίες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων,
- εάν το πακέτο υπηρεσιών κινητής που είναι σχετικές με την παρούσα εξέταση θα πρέπει να περιλαμβάνει την πρόσβαση, τη φωνή, τα SMS (βασικά & προστιθέμενης αξίας), πρόσθετα δεδομένα κινητής, υπηρεσίες 3G, υπηρεσίες WLAN, υπηρεσίες προπληρωμένου χρόνου & υπηρεσίες συμβολαίου.

Σχήμα 2: Σχετική Λιανική Αγορά

2.5.2. Εισαγωγή

Στην Αιτιολογική Έκθεση της *Σύστασης για τις Σχετικές Αγορές*, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δηλώνει ότι είναι δυνατό να οριστεί μια αγορά για εξερχόμενες κλήσεις κινητής σε επίπεδο λιανικής που περιλαμβάνει τις εθνικές κλήσεις, διεθνείς κλήσεις και κλήσεις μέσω περιαγωγής. Όσον αφορά στις αγορές κινητής τηλεφωνίας, η Επιτροπή μέχρι τώρα δεν διαχωρίζει ανάμεσα σε διαφορετικές τεχνολογίες. Οι περισσότερες αποφάσεις ορίζουν ότι και τα αναλογικά και τα ψηφιακά GSM 900 και 1800 είναι τμήμα της ίδιας αγοράς κινητής τηλεφωνίας, ενώ δοκιμάζει

στενότερους ορισμούς αγοράς για να διασφαλίσει ότι δεν δημιουργούνται δεσπόζουσες θέσεις με κανένα ορισμό αγοράς.²⁵

Σχετικά με το διαχωρισμό των πελατών, η Επιτροπή έχει εντοπίσει μια αναδυόμενη αγορά για την παροχή διαφανών πανευρωπαϊκών υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών σε διεθνείς πελάτες κινητής.²⁶ Με βάση το διαχωριστικό παράγοντα της κινητικότητας, η Επιτροπή, επίσης μέχρι τώρα, θεώρησε ότι οι σταθερές και κινητές υπηρεσίες ανήκουν σε χωριστές αγορές.²⁷

Δεδομένου ότι η λιανική τιμολόγηση και οι προσφορές υπηρεσιών ψηφιακής κινητής τηλεφωνίας είναι σήμερα εθνικές, οι αγορές παραμένουν εθνικές, με πιθανή εξαίρεση την αναδυόμενη αγορά για την παροχή διαφανών πανευρωπαϊκών υπηρεσιών κινητών τηλεπικοινωνιών σε διεθνείς πελάτες κινητής, όπως εντοπίστηκε για πρώτη φορά από την Επιτροπή στην Απόφαση *VODAFONE/Mannesmann*.²⁸ Οι υπηρεσίες διεθνούς περιαγωγής δεν

²⁵ Βλ. Απόφαση Επιτροπής της 21 Μαΐου 1999 στην Υπόθεση IV/M.1430 — *Vodafone/Airtouch* (OJ C 295, 15.10.1999, p. 2); Απόφαση Επιτροπής της 21 Μαΐου 1999 στην Υπόθεση COMP/JV.17 — *Mannesmann/ Bell Atlantic/Omnitel* (OJ C 11, 14.1.2000, p. 4); Απόφαση Επιτροπής 98/2001/EC στην Υπόθεση COMP/M.1439 — *Telia/Telenor* (OJ L 40, 9.2.2001, p. 1); Απόφαση Επιτροπής της 20 Δεκεμβρίου 1999 στην Υπόθεση COMP/M.1760 — *Mannesmann/Orange* (OJ C 139, 18.5.2000, p. 15); Απόφαση Επιτροπής της 12 Απριλίου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.1795 — *VODAFONEAirtouch/Mannesmann* (OJ C 141, 19.5.2000, p. 19); Απόφαση Επιτροπής της 4 Αυγούστου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.2053 — *Telenor/BellSouth/Sonofon* (OJ C 295, 18.10.2000, p. 11); Απόφαση Επιτροπής της 11 Αυγούστου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.2016 — *France Telecom/Orange* (OJ C 261, 12.9.2000, p. 6); Απόφαση Επιτροπής της 25 Σεπτεμβρίου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.2130 — *Belgacom/Tele Danmark/ T-Mobile International/Ben Nederland Holding* (OJ C 362, 18.12.2001, p. 6).

²⁶ Βλ. Απόφαση Επιτροπής της 12 Απριλίου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.1795 — *VODAFONEAirtouch/Mannesmann* (OJ C 141, 19.5.2000, p. 19).

²⁷ Σχετικά με την πρόσβαση dial-up στο διαδίκτυο μέσω συσκευών κινητής και μέσω σταθερών μέσων. Cf. Απόφαση Επιτροπής της 20 Ιουλίου 2000 στην Υπόθεση COMP/JV 48 — *Vodafone/Vivendi/Canal+*, <http://europa.eu.int/comm/competition/mergers/cases/>.

²⁸ Βλ. Απόφαση Επιτροπής της 12 Απριλίου 2000 στην COMP/ M.1795 — *VODAFONEAirtouch /Mannesmann* (OJ C 141, 19.5.2000, p. 19); Απόφαση Επιτροπής της 11 Αυγούστου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.2016 — *France Telecom/Orange* (OJ C 261, 12.9.2000, σελίδα. 6).

θεωρούνται υποκατάστατο, λόγω των υψηλών τιμών και της περιορισμένης λειτουργικότητας της διεθνούς περιαγωγής.²⁹

2.5.3. Εξέταση της υποκαταστασιμότητας μεταξύ των υπηρεσιών κινητής και σταθερής

Κατά την εξέταση του εάν οι λιανικές υπηρεσίες κινητής πρόσβασης και οι υπηρεσίες σταθερής πρόσβασης εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά, η ΕΕΤΤ εξέτασε κατά πόσο ένας τελικός χρήστης θα χρησιμοποιούσε το κινητό του τηλέφωνο αντί μιας σύνδεσης σταθερού δικτύου και αντιστρόφως, και κατά πόσο θα θεωρούσε τα δύο ανωτέρω ως εναλλάξιμα. Επιπροσθέτως, εξέτασε κατά πόσον μια επιχείρηση, που παρέχει επί του παρόντος είτε λιανική κινητή πρόσβαση είτε σταθερή πρόσβαση, θα άρχιζε να παρέχει την άλλη υπηρεσία συνεπεία μιας αύξησης τιμής της τάξης του 10% άνω του ανταγωνιστικού επιπέδου.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς ζήτησης

Σε σειρά αποφάσεών της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε ότι υπάρχει μια αγορά για υπηρεσίες κινητής, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών κινητής πρόσβασης, η οποία δεν δύναται να αντιμετωπίζεται ως λειτουργικά εναλλάξιμη των υπηρεσιών σταθερής.³⁰ Η βασική λειτουργική διαφορά της είναι το στοιχείο της κινητικότητας που ενυπάρχει σε όλες τις υπηρεσίες κινητής. Ενώ επί τη βάσει των τεχνολογικών εξελίξεων δύναται να παρέχονται παρόμοιες υπηρεσίες μέσω σταθερών και κινητών συνδέσεων, οι σταθερές συνδέσεις δεν διαθέτουν το χαρακτηριστικό της κινητικότητας. Είναι πιθανόν να υπάρχει μονόπλευρη υποκαταστασιμότητα, καθόσον η κινητή πρόσβαση δύναται να χρησιμοποιηθεί για την

²⁹ Βλ. Απόφαση Επιτροπής της 22 Ιουνίου 1998 στην Υπόθεση IV/JV.2 — *ENEL/FT/DT* (OJ C 178, 23.6.1999, p. 15); Απόφαση Επιτροπής της 21 Μαΐου 1999 στην Υπόθεση IV/M.1430 — *Vodafone/Airtouch* (OJ C 295, 15.10.1999, p. 2); Απόφαση Επιτροπής της 98/2001/EC στην Υπόθεση COMP/M.1439— *Telia/Telenor* (OJ L 40, 9.2.2001, p. 1).

³⁰ Βλέπε για παράδειγμα υποθέσεις, *Telia/Telenor* Case No COMP/M.1439; *Vodafone/Mannesmann* Case No COMP/M.1795; *Telia/Sonera* Case No COMP/M.2803.

πραγματοποίηση (και λήψη) κλήσεων οι οποίες δεν θα εδύναντο να πραγματοποιηθούν μέσω μιας σύνδεσης σταθερής πρόσβασης.

Παρά ωστόσο την δυνατότητα μονόπλευρης υποκατάστασης που αναγνωρίστηκε ανωτέρω, παραμένουν λειτουργικές διαφορές όσον αφορά την ποιότητα υπηρεσιών και το εύρος ζώνης αναμετάδοσης. Έρευνες καταναλωτών που διενεργήθηκαν ανά την Ευρώπη επεσήμαναν ότι οι τελικοί καταναλωτές θεωρούν την ‘ποιότητα λήψης’ ως μια εκ των σημαντικότερων παραμέτρων στα πλαίσια της απόφασής τους να χρησιμοποιήσουν σταθερή ή κινητή πρόσβαση.³¹ Αντίστοιχα, σύμφωνα με την έρευνα καταναλωτών της ΕΕΤΤ που διενεργήθηκε τον Ιούλιο του 2005 σχετικά με τον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, 84% εκ των συμμετεχόντων που έχουν κινητό τηλέφωνο (καρτοκινητό ή με συμβόλαιο) θεώρησαν ότι η ποιότητα λήψης είναι είτε ‘πολύ σημαντική’ ή ‘σημαντική’ κατά την απόφασή τους να διενεργήσουν μια κλήση από κινητό ή από σταθερό. Η ποιότητα λήψης αποτέλεσε τον δεύτερο σημαντικότερο παράγοντα για τους καταναλωτές ύστερα από την τιμή.³²

Μια τελευταία λειτουργική διαφορά μεταξύ σταθερής και κινητής πρόσβασης πηγάζει από το εύρος ζώνης αναμετάδοσης. Επί του παρόντος, η σταθερή πρόσβαση PSTN και οι συνδέσεις BRA ISDN δύνανται να υποστηρίζουν συνδέσεις δεδομένων σε ταχύτητες έως και 128 Kbps. Οι συνδέσεις κινητής πρόσβασης στην Ελλάδα (2G και 2,5G) υποστηρίζουν θεωρητικά επί του παρόντος ταχύτητες δεδομένων έως και 115 Kbps.

Σχετικά με την τιμολόγηση, η ΕΕΤΤ εξέτασε την επίδραση που θα είχε στον τελικό καταναλωτή μια αύξηση της τιμής των υπηρεσιών κινητής πρόσβασης έως και 10% άνω του ανταγωνιστικού επιπέδου, καθώς επίσης και την έκταση στην οποία ένας τελικός καταναλωτής θα μεταστρεφόταν σε μια σύνδεση σταθερής πρόσβασης κάτω από τις ως άνω συνθήκες.

Καταρχάς η ΕΕΤΤ σημειώνει ότι υπάρχει ένας αριθμός χαρακτηριστικών όσον αφορά τον τρόπο που παρέχονται οι υπηρεσίες κινητής πρόσβασης, τα οποία καθιστούν δύσκολη την σύγκριση της τιμολόγησης της σταθερής και της κινητής πρόσβασης. Η κινητή πρόσβαση

³¹ Βλέπε για παράδειγμα, "SME Telecommunications Survey 2004 Report and Analysis", ComReg, 25 Ιανουαρίου 2005, σελ. 9; "EU Telecoms Services Indicators", Ipsos, 2004, σελ 51.

³² Η ποιότητα υπηρεσιών αποτέλεσε σημαντικότερο παράγοντα από την ευκολία και την ασφάλεια.

πωλείται γενικώς είτε ως μέρος μιας ‘δέσμης’ υπηρεσιών πρόσβασης και κλήσεων (η οποία συνήθως περιλαμβάνει και ‘δωρεάν’ λεπτά) ή ως προπληρωμένη υπηρεσία η οποία δεν περιλαμβάνει ένα περιοδικό τέλος χρέωσης. Κατά τον Δεκέμβριο του 2005, 67% των πελατών κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα ήταν πελάτες προπληρωμένων υπηρεσιών. Επιπροσθέτως, σε μια νέα συνδρομή κινητής δεν υπάρχει αντίστοιχο τέλος με το τέλος σύνδεσης που ισχύει στη σταθερή πρόσβαση.

Είναι επίσης σημαντικό να υπενθυμιστεί ότι η πλειονότητα των σταθερών συνδέσεων πρόσβασης μοιράζονται μεταξύ ενός αριθμού καλούντων. Ως εκ τούτου, το κόστος της σύνδεσης δύναται να επιμερίζεται μεταξύ ενός αριθμού καλούντων. Αντιθέτως, μια σύνδεση κινητής χρησιμοποιείται σε γενικές γραμμές μόνο από έναν καλούντα.

Η σύγκριση υποδεικνύει ότι με ελάχιστες εξαιρέσεις, οι τιμές των κινητών κλήσεων είναι σημαντικά υψηλότερες από τις τιμές των σταθερών κλήσεων. Η EETT θεωρεί ότι είναι απίθανο οι τελικοί καταναλωτές, πέραν ενός οριακού αριθμού αυτών, να εγκατέλειπαν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν κλήσεις σταθερής τηλεφωνίας (το αποτέλεσμα του να τερματίσουν την συνδρομή τους σταθερής σύνδεσης) συνεπεία μιας αύξησης της τιμής των σταθερών συνδέσεων πρόσβασης έως και 10%.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς δύναται να υπάρξει εάν ένας πάροχος δικτύου πρόσβασης κινητής αντιδρούσε σε μια αύξηση της τιμής ενός υποθετικού μονοπωλιακού παρόχου σταθερής πρόσβασης έως και 10% άνω του ανταγωνιστικού επιπέδου, και άρχιζε να παρέχει παρόμοιες υπηρεσίες, και αντιστρόφως.

Δεδομένων των λειτουργικών διαφορών της σταθερής και της κινητής πρόσβασης, η EETT δεν πιστεύει ότι οι πάροχοι σταθερής πρόσβασης θα προχωρούσαν στη δημιουργία εναλλακτικών κινητών δικτύων πρόσβασης συνεπεία μιας τέτοιας αύξησης της τιμής της εθνικής λιανικής κινητής πρόσβασης, ενόψει μάλιστα και του κόστους, του απαιτούμενου χρόνου, και της ρυθμιζόμενης πρόσβασης στο σχετικό φάσμα. Επιπροσθέτως, δεν πιστεύει ότι μια τέτοια

αύξηση θα οδηγούσε στη σύναψη συμφωνίας χονδρικής πρόσβασης με τον υποθετικό μονοπωλιακό πάροχο με όρους που θα διευκόλυναν τον ανταγωνισμό.

Ένας πάροχος δικτύου κινητής αντίθετα, θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει την υπάρχουσα υποδομή του για να παρέχει υπηρεσίες σταθερής ασύρματης (αν όχι ενσύρματης) πρόσβασης.³³ Ωστόσο, θα έπρεπε να το κάνει με όρους (κυρίως τιμολογιακούς) που θα καθιστούσαν το συνολικό πακέτο κινητής (όχι μόνο την πρόσβαση) εναλλάξιμο των υπηρεσιών σταθερής. Άλλως, η υπηρεσία κινητής θα αποτελούσε μια συμπληρωματική υπηρεσία και όχι μια εναλλάξιμη υπηρεσία της σταθερής πρόσβασης.

Επιπλέον, ένας πάροχος κινητής ο οποίος θα σκεπτόταν την είσοδο στην αγορά, θα έπρεπε να κάνει αλλαγές στο δίκτυο πρόσβασής του, προκειμένου να αντιμετωπίσει το ζήτημα της ποιότητας υπηρεσίας/ ποιότητας λήψης που επισημάνθηκε ανωτέρω. Κάτι τέτοιο ωστόσο θα απαιτούσε ως ελάχιστο, κάποιες επενδύσεις προκειμένου να αυξήσει την ισχύ μετάδοσης του υπάρχοντος ραδιοεξοπλισμού και πιθανότατα, την εγκατάσταση επιπρόσθετων κεραιών προκειμένου να διασφαλισθεί η ποιότητα σε πυκνοκατοικημένες περιοχές.

Επιπροσθέτως, οι περισσότεροι πάροχοι κινητής θα έπρεπε να εγκαταστήσουν επιπρόσθετες ευκολίες στις γεωγραφικές περιοχές στις οποίες δεν έχουν επί του παρόντος κάλυψη. Οι περισσότεροι πάροχοι κινητής προβαίνουν στην δημιουργία των δικτύων τους λαμβάνοντας υπόψη το ποσοστό κάλυψης του πληθυσμού και όχι την γεωγραφική κάλυψη. Προκειμένου να ανταγωνιστούν ένα δίκτυο με πλήρη κάλυψη, οι εν λόγω πάροχοι κινητής θα έπρεπε να εγκαταστήσουν επιπρόσθετες ευκολίες προκειμένου να καλύψουν τα κενά όσον αφορά την κάλυψή τους.

Πέραν του να υποστούν τέτοιου είδους επιπρόσθετα κόστη, οι πάροχοι δικτύων κινητής, θα έπρεπε να εξετάσουν προσεκτικά τις επιπτώσεις του να υιοθετήσουν την τιμολόγηση λιανικής τους κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι υπηρεσίες τους να ανταγωνίζονται τις υπηρεσίες σταθερής. Προβαίνοντας δε στην ως άνω ενέργεια θα έπρεπε να διασφαλίσουν ότι δεν θα

³³ Τα GSM gateways, που συζητήθηκαν ανωτέρω, αποτελούν παράδειγμα τέτοιων υπηρεσιών ‘σταθερής ασύρματης’ πρόσβασης.

διακινδυνεύσουν το επιχειρηματικό τους μοντέλο για τις υπηρεσίες κινητής. Δύναται επίσης να χρειασθεί και μια επανεξέταση της τιμολόγησης των σχετικών υπηρεσιών χονδρικής.

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι το κόστος για την επιπρόσθετη δημιουργία ευκολιών και για τις επενδύσεις που επισημάνθηκε ανωτέρω, σε συνδυασμό με τους περιορισμούς από οικονομίες σκοπού που πηγάζουν από το χαμηλότερο εύρος ζώνης των ραδιοδικτύων πρόσβασης, καθιστούν την υποκατάσταση από πλευράς προσφοράς απίθανη κατά την διάρκεια της παρούσας εξέτασης. Επί του παρόντος, το ως άνω συμπέρασμα δεν επηρεάζεται από το γεγονός ότι και οι τρεις λειτουργούντες στην Ελληνική επικράτεια πάροχοι κινητής κατέχουν άδειες LMDS, δεδομένου του περιορισμένου αριθμού των ευκολιών σταθερής πρόσβασης (σε διαφοροποίηση με το δίκτυο κορμού και το backhaul) που αυτοί λειτουργούν επί της παρούσης. Ωστόσο, η ΕΕΤΤ θα παρατηρεί προσεκτικά τις εξελίξεις όσον αφορά τα ανωτέρω.

Η ΕΕΤΤ είναι ενήμερη ως προς τα προϊόντα σταθερής/κινητής που έχουν εισαχθεί σε άλλες χώρες και αναγνωρίζει ότι δύναται να εισαχθούν σχετικά γρήγορα από παρόχους που έχουν πρόσβαση στις απαιτούμενες ευκολίες.³⁴ Ως εκ τούτου, προτίθεται να παρατηρεί στενά εάν θα υπάρξουν αντίστοιχες εξελίξεις στην αγορά κατά την διάρκεια της παρούσας εξέτασης.

Συμπεράσματα

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι είναι απίθανο επί του παρόντος ή στο άμεσο μέλλον ο τελικός καταναλωτής να μεταστραφεί σε μια σύνδεση κινητής πρόσβασης, εγκαταλείποντας την σταθερή σύνδεση πρόσβασής του, συνεπεία μιας αύξησης της τιμής μέχρι και 10% άνω του ανταγωνιστικού επιπέδου.

Επιπροσθέτως, η ΕΕΤΤ είναι της άποψης ότι ένας πάροχος κινητής τηλεφωνίας δεν δύναται να εισέλθει στην αγορά παρέχοντας πρόσβαση μέσω συνδέσεων σταθερής ασύρματης πρόσβασης (χρησιμοποιώντας είτε φάσμα GSM ή φάσμα LMDS) σε έναν σημαντικό αριθμό

³⁴ Τέτοιου είδους υπηρεσίες είναι επί του παρόντος διαθέσιμες σε έναν αριθμό Κρατών Μελών, συμπεριλαμβανομένων της Γερμανίας και της Μ.Βρετανίας. Παρέχονται μέσω της χρήσης του Ραδιοδικτύου Πρόσβασης και των συσκευών κινητής. Τόσο οι σταθεροί όσο και οι κινητοί αριθμοί σχετίζονται με την συσκευή. Μέσα σε μία προκαθορισμένη ζώνη κοντά στην οικία, οι κλήσεις τερματίζουν σε (και εκκινούν από) σταθερό αριθμό, και χρεώνονται σε τιμές σταθερής. Εκτός της ζώνης, η συσκευή μετατρέπεται στη συνήθη λειτουργία της ως κινητό.

πελατών χωρίς να επωμισθεί σημαντικά κόστη και να διακινδυνεύσει το επιχειρηματικό του μοντέλο όσον αφορά τις λιανικές κλήσεις κινητής.

2.5.4. Το Εύρος της Αγοράς Λιανικών Υπηρεσιών Κινητών Επικοινωνιών

Έχοντας αποφασίσει ότι οι σταθερές και κινητές υπηρεσίες ανήκουν σε χωριστές σχετικές αγορές προϊόντων, απομένει στην ΕΕΤΤ να καθορίσει εάν ο κλάδος της κινητής σε επίπεδο λιανικής χαρακτηρίζεται από μια σειρά επιμέρους υπηρεσίες κινητής ή από πακέτο υπηρεσιών κινητής³⁵ που δημιουργούν μια ευρύτερη αγορά «κινητών επικοινωνιών». Για το σκοπό αυτό, η ΕΕΤΤ χρειάστηκε να εξετάσει από την πλευρά της ζήτησης:

³⁵ Το Office of Fair Trading στο Ηνωμένο Βασίλειο, ανέφερε στη Δήλωση του Απριλίου 1997 με τίτλο “Fair Trading in the Mobile Telephony Market” ότι: “Οι πελάτες διαφέρουν σημαντικά όσον αφορά στη βούλησή τους να πληρώνουν για διαφορετικά στοιχεία των κινητών υπηρεσιών και οι πάροχοι προσφέρουν μια σειρά από διαφορετικά τιμολογιακά πακέτα προκειμένου να ελκύουν διαφορετικές ομάδες πελατών. Ωστόσο, τα πακέτα αυτά δεν είναι απομονωμένα μεταξύ τους, αλλά μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής marketing και είναι σαφές ότι οι σχέσεις ανάμεσα στα πακέτα είναι πολύ σημαντικές. Πράγματι, οι πάροχοι δικτύου συνειδητά έχουν χρησιμοποιήσει τη δημιουργία των πακέτων αυτών για να επηρεάσουν το ρυθμό μετάβασης από αναλογικά σε ψηφιακά συστήματα. Συνεπώς, η άποψη της Ofstel είναι ότι οι τιμές των αναλογικών και ψηφιακών συστημάτων προκαλούν επαρκείς περιορισμούς μεταξύ τους ώστε να θεωρηθούν μέρος της ίδιας αγοράς.”

Η Αρχή Ανταγωνισμού και Καταναλωτών της Αυστραλίας (Australian Competition and Consumer Authority (ACCC)) έχει ορίσει ένα πακέτο υπηρεσιών που μπορεί να είναι αρκετό για να αποτελέσουν μια χωριστή «οικονομική αγορά προϊόντων» καθώς: “όντας ένα πακέτο σχετικών υπηρεσιών, σε περιπτώσεις όπου το κόστος της αποδεσμοποίησης σημαίνει ότι οι πάροχοι των επιμέρους υπηρεσιών δεν μπορούν να υπερβούν μια μικρή μη μεταβατική αύξηση τιμών από ένα υποθετικό μονοπώλιο που παρέχει όλο το πακέτο υπηρεσιών. Αυτό το κόστος αποδεσμοποίησης θα μπορούσε να είναι κόστος που αναλαμβάνει άμεσα ο αγοραστής (π.χ. πρόσθετο κόστος συναλλαγής) ή πρόσθετο κόστος που αναλαμβάνουν οι πάροχοι των επιμέρους υπηρεσιών (π.χ. οικονομίες σκοπού), οι οποίες αντανακλώνται στις σχετικές τιμές των συνδεδεμένων ή αποσυνδεδεμένων υπηρεσιών».

- εάν υπάρχουν χωριστές αγορές για πρόσβαση και άλλες λιανικές υπηρεσίες κινητής
- εάν η φωνή και τα SMS ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων,
- το βαθμό στον οποίο οι πρόσθετες υπηρεσίες εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων, και
- εάν οι προπληρωμένες υπηρεσίες και οι υπηρεσίες με συμβόλαιο ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς ζήτησης

Η ΕΕΤΤ χρειάστηκε πρώτα να αξιολογήσει εάν υπάρχει χωριστή αγορά για την πρόσβαση σε επίπεδο λιανικής. Η πρόσβαση στο δίκτυο γενικώς ενσωματώνεται στις λιανικές χρεώσεις. Στην περίπτωση των πελατών με προπληρωμένο χρόνο, η χρέωση για υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών βασίζεται σε τιμολογιακά πακέτα που αποτελούνται από δύο μέρη, συγκεκριμένα μια πάγια χρέωση και μια επιπλέον χρέωση κλήσεων που διαφέρει ανάλογα με το τιμολογιακό πακέτο που επιλέγεται (η πάγια χρέωση μπορεί επίσης να περιλαμβάνει «δωρεάν» λεπτά ή πρόβλεψη). Στο χώρο των συμβολαίων, η αντίστοιχη χρέωση προκύπτει από τις συνολικές χρεώσεις κλήσεων, και δεν προσδιορίζεται χωριστά. Συνεπώς, η ΕΕΤΤ υιοθετεί την αρχική άποψη ότι η πρόσβαση δεν φαίνεται επί του παρόντος να είναι επαρκώς αποδεσμοποιημένη από τις άλλες λιανικές υπηρεσίες κινητής, ώστε να αποτελεί μια χωριστή αγορά προϊόντων από μόνη της.

Είναι προφανές ότι, εάν η ΕΕΤΤ υιοθετούσε μια πιο στενή ερμηνεία των αρχών της υποκαταστασιμότητας από πλευράς ζήτησης από την πλευρά των τελικών χρηστών κινητής, το

Για ανάλυση της έννοιας του «πακέτου» υπηρεσιών, βλ. επίσης τη μελέτη του Ιουλίου 2002 της *Squire, Sanders & Dempsey LLP* με τίτλο "*Study on Market Definitions for Regulatory Obligations in Communications Markets*", Κεφάλαιο 6, Σελίδες 294 και 301. Η μελέτη είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση: http://europa.eu.int/information_society/policy/ecommm/info_centre/documentation/studies_ext_consult/index_en.htm#2004.

αναπόφευκτο αποτέλεσμα θα ήταν κάθε υπηρεσία να μη θεωρηθεί ουσιαστικό υποκατάσταστο της άλλης (π.χ., μια εξερχομενη κλήση δεν θα υποκαθιστούσε σε όλες τις περιπτώσεις τα SMS από την πλευρά της ζήτησης), το οποίο θα σήμαινε ότι ανήκουν σε διαφορετικές σχετικές αγορές προϊόντων. Ωστόσο, μια τέτοια στενή προσέγγιση δεν θα διευκόλυνε μια πλήρη ανάλυση των συνθηκών ανταγωνισμού που επικρατούν και επίσης θα ερχόταν σε αντίθεση με τους τρόπους με τους οποίους συνήθως οι συνδρομητές κινητής βλέπουν τις υπηρεσίες κινητής ως υπηρεσίες που αποτελούν μέρος ενός ενοποιημένου πακέτου. Συνεπώς, η EETT προτείνει να υιοθετηθεί μια ευρύτερη άποψη της σχετικής αγοράς, η οποία θα λαμβάνει υπόψη τις εμπορικές προσφορές των επιμέρους υπηρεσιών στην Ελλάδα και την ανταπόκριση των καταναλωτών σε αυτές.

Σχετικά με την υποκαταστασιμότητα από πλευράς ζήτησης, οι Έλληνες καταναλωτές αγοράζουν ένα πακέτο υπηρεσιών από τους ΠΔΚ. Έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν και να λαμβάνουν κλήσεις και SMS από τη στιγμή που εγγράφονται σε ένα δίκτυο κινητής. Οι Έλληνες καταναλωτές μπορούν να επιλέξουν ανάμεσα στα πακέτα υπηρεσιών και να δώσουν μεγαλύτερη σημασία στη διαθεσιμότητα μίας υπηρεσίας αντί μίας άλλης.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς

Σχετικά με την υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει χωρητικότητα σε ένα δίκτυο κινητής, είναι σαφές ότι οι ΠΔΚ στην Ελλάδα θα μπορούσαν θεωρητικά εύκολα να προσφέρουν υπηρεσίες που ανήκουν στο πακέτο υπηρεσιών λιανικής, ως ανταπόκριση σε μια υποθετική αύξηση τιμών για μια συγκεκριμένη υπηρεσία από άλλο πάροχο. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι η πλειοψηφία, αν όχι όλες, οι επιμέρους υπηρεσίες του πακέτου παρέχονται από το ίδιο δίκτυο κινητής και χρησιμοποιούν λίγο έως πολύ τα ίδια στοιχεία δικτύου (δηλαδή, το ασύρματο δίκτυο πρόσβασης, παρόμοια στοιχεία του δικτύου κορμού, τα ίδια δίκτυα πρόσβασης και κύριας μετάδοσης, και γενικώς το ίδιο επίπεδο λειτουργίας και συντήρησης).

Ωστόσο, επειδή οι ΠΔΚ προσφέρουν τις υπηρεσίες αυτές συνδεδεμένες και αυτό συμβαίνει επί πολλά έτη, το φαινόμενο αυτό μειώνει την πιθανότητα μιας δυνατής υποκατάστασης από πλευράς προσφοράς για επιμέρους υπηρεσίες στην πράξη και ενισχύει την άποψη ότι παρέχονται ως πακέτα που ανταγωνίζονται τα συγκρίσιμα πακέτα λιανικής των ανταγωνιστών τους.

Η ΕΕΤΤ γνωρίζει το γεγονός ότι κάποιες υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών που ανήκουν στα ανωτέρω «πακέτα» υπηρεσιών μπορεί θεωρητικά να παρέχονται χωριστά από παρόχους υπηρεσιών εάν παρεχόταν Επιλογή ή Προ-Επιλογή Φορέα, παρέχοντας έτσι πιθανόν σε χρήστες κινητής την επιλογή παροχής υπηρεσιών για όλες τις υπηρεσίες κινητής, είτε για επιμέρους υπηρεσίες είτε/και ανά κλήση. Συνεπώς, υποστηρίζεται ότι οι υπηρεσίες αυτές μπορεί στο μέλλον να μην ανήκουν σε μια αγορά πακέτων.³⁶ Ωστόσο, εκτός από το γεγονός ότι κανένας ανεξάρτητος πάροχος στην Ελλάδα δεν παρέχει τέτοιες υπηρεσίες (Ιούλιος 2006), η ΕΕΤΤ θεωρεί καταρχάς ότι η παροχή υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών χωριστά δεν θα πρέπει να επηρεάζει ουσιαστικά τον ορισμό της αγοράς πακέτων που αναφέρεται ανωτέρω, τουλάχιστον όταν μπορεί να αποδειχθεί ότι η παροχή μιας τέτοιας υπηρεσίας χωριστά έχει ασήμαντη επίδραση στο επίπεδο του ανταγωνισμού ανάμεσα στον πάροχο της χωριστής υπηρεσίας και τον πάροχο όλων των υπηρεσιών κινητής. Η ΕΕΤΤ επίσης θεωρεί ότι η επίδραση της παροχής ορισμένων υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών χωριστά μπορεί να παραμείνει ανοικτή για το σκοπό της παρούσας εξέτασης, καθώς η ένταξη ή εξαίρεσή της είναι απίθανο να έχει σημαντική επίδραση στη διαδικασία ορισμού αγορών σε αυτό το σημείο.

Συνεπώς, η ΕΕΤΤ υιοθετεί την αρχική άποψη ότι είναι πιθανό να υπάρχει μια σχετική αγορά προϊόντων σε λιανικό επίπεδο, τουλάχιστον για την παροχή του εξής πακέτου υπηρεσιών που παρέχονται σήμερα από τους ΠΔΚ, και συγκεκριμένα:

- πρόσβαση κινητής τηλεφωνίας,

³⁶ Υποθέτοντας, βέβαια, την ύπαρξη τέτοιων ανεξάρτητων παρόχων υπηρεσιών, οι οποίοι σήμερα δεν υπάρχουν στην Ελλάδα.

- βασικές υπηρεσίες φωνής,³⁷ συμπεριλαμβανομένων των κλήσεων μέσω διεθνούς περιαγωγής,
- συμπληρωματικές υπηρεσίες και υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας,³⁸ και
- υπηρεσίες SMS, βασικών και προστιθέμενης αξίας.

Ωστόσο, ως μέρος αυτής της εξέτασης του εάν οι εξερχόμενες υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών αποτελούν σχετική αγορά προϊόντων, η ΕΕΤΤ χρειάστηκε επίσης να εξετάσει εάν η ανωτέρω λιανική αγορά πακέτων μπορεί να επεκταθεί ή να διαιρεθεί περαιτέρω, ανάλογα με το:

(i) εάν θα πρέπει να περιλαμβάνονται οι εξελεγμένες υπηρεσίες δεδομένων κινητής, οι υπηρεσίες 3G και οι υπηρεσίες WLAN, και

(ii) εάν ο διαχωρισμός των πελατών θα πρέπει να γίνεται με βάση τα μοντέλο προπληρωμής και συμβολαίου.

(i) Εξελεγμένες υπηρεσίες δεδομένων κινητής, 3G και WLAN

(α) Εξελεγμένες Υπηρεσίες Δεδομένων Κινητής

³⁷ Οι βασικές υπηρεσίες φωνής παρέχουν τη μεταφορά και τη μεταγωγή που απαιτείται για να υπάρξει πρόσβαση στον καλούμενο. Αυτές οι υπηρεσίες γενικά χωρίζονται σε κατηγορίες ανάλογα με το εάν η κλήση είναι εθνική, διεθνής ή με διεθνή περιαγωγή. Μπορούν επίσης να διαιρεθούν επιπλέον σε υπηρεσίες προπληρωμένου χρόνου και υπηρεσίες με συμβόλαιο, όπου οι τελευταίες μπορούν να διαχωριστούν περαιτέρω ανάλογα με τα διάφορα πακέτα συνδρομής. Οι υπηρεσίες αυτές μπορούν επίσης να χωριστούν σε εντός δικτύου (δηλαδή, κλήση που εκκινεί και τερματίζει στο ίδιο δίκτυο κινητής), σταθερές εκτός δικτύου (δηλαδή, κλήση από κινητό που τερματίζει σε δίκτυο σταθερής) και κινητές εκτός δικτύου (δηλαδή, κλήση από κινητό που τερματίζει σε κινητό δίκτυο διαφορετικό από το δίκτυο εκκίνησης).

³⁸ Οι συμπληρωματικές υπηρεσίες φωνής παρέχονται επιπλέον των βασικών υπηρεσιών φωνής και με επιπλέον κόστος. Η πρόσβαση στις υπηρεσίες αυτές παρέχεται κατά κανόνα μέσω σύντομων κωδικών και περιλαμβάνουν τις υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας (π.χ., ωροσκόπια), υπηρεσίες πληροφοριών καταλόγου, τηλεφωνητή, conference calls, κλπ.

Αντίθετα με τις υπηρεσίες SMS, για τις οποίες η EETT θεωρεί ότι αποτελούν μέρος του «πακέτου» λιανικής που αναμένουν να λάβουν οι Έλληνες πελάτες από έναν ΠΔΚ, η αρχική θέση της EETT είναι να μη συμπεριλάβει τις υφιστάμενες υπηρεσίες δεδομένων που παρέχονται μέσω πρόσβασης στο διαδίκτυο με WAP, GPRS και 3G στην εξέταση της υπάρχουσας αγοράς πακέτου για τις υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών. Η εξαίρεση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι υπάρχουν ανεπαρκείς πληροφορίες στην αγορά για να αξιολογηθεί εάν οι υπηρεσίες αυτές είναι πιθανό να αποτελέσουν μέρος του πακέτου υπηρεσιών.

Συνεπώς, η EETT σκοπεύει να αφήσει ανοικτά τα συμπεράσματά της σχετικά με το εάν υπάρχει μια συνολική αγορά ή αγορά πακέτων, η οποία περιλαμβάνει ή όχι αυτές τις πιο εξελιγμένες υπηρεσίες δεδομένων κινητής, καθώς ένα οριστικό συμπέρασμα στο ζήτημα αυτό δεν θα επηρέαζε τα τελικά της συμπεράσματα από τον υπο εξέταση ορισμό αγοράς ούτε και (ακόμη σημαντικότερο) το ζήτημα του εάν υπάρχει επαρκής ανταγωνισμός στην παροχή λιανικών υπηρεσιών κινητής.

(β) Υπηρεσίες 3G

Σύμφωνα με την αρχή της τεχνολογικής ουδετερότητας, σχετικά με το ζήτημα του εάν οι υπηρεσίες 3G θα πρέπει να περιλαμβάνονται στην ορισθείσα αγορά πακέτων σε επίπεδο λιανικής, η EETT εξέτασε εάν η παροχή υπηρεσιών 3G ανήκει στο ίδιο πακέτο υπηρεσιών με τις υπηρεσίες 2G. Η αρχική άποψη της EETT είναι ότι ο ορισμός αγοράς θα πρέπει να είναι τεχνολογικά ουδέτερος – συγκεκριμένα να βασίζεται στη φύση του προϊόντος και των υπηρεσιών που παρέχονται και όχι στην τεχνολογική πλατφόρμα που χρησιμοποιείται για την παροχή τους.

Οι υπηρεσίες τηλεφωνίας 3G, σχετικά με τη λειτουργικότητα από πλευράς της ζήτησης, δεν διακρίνονται από τις αντίστοιχες 2G, και φαίνεται να αποτελούν τμήμα της ίδιας σχετικής αγοράς προϊόντων. Η EETT σημειώνει ότι αυτό είναι σύμφωνο με τις απόψεις που εκφράζονται

από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην απάντησή της με ημερομηνία 29 August 2003³⁹ στην κοινοποίηση της Ofcom για την αγορά χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε δίκτυα κινητής:

“Γενικά, η Επιτροπή θεωρεί ότι ο ορισμός αγοράς θα πρέπει να είναι τεχνολογικά ουδέτερος, δηλαδή να βασίζεται στη φύση των προϊόντων ή των υπηρεσιών που παρέχονται, και όχι στην τεχνολογική πλατφόρμα που χρησιμοποιείται για την παροχή τους. Οι υπηρεσίες φωνής και SMS 3G που προσφέρονται σήμερα ή στο άμεσο μέλλον, από πλευράς ζήτησης, δεν διακρίνονται από τις αντίστοιχες υπηρεσίες 2G, και φαίνονται να ανήκουν στην ίδια αγορά προϊόντων. Ωστόσο, λόγω της ισχύουσας κατάστασης της αγοράς αυτής, η ρητή ένταξη της τηλεφωνίας 3G δεν θα είχε ουσιαστική επίδραση στα αποτελέσματα της ανάλυσης. Σε κάθε περίπτωση, η ένταξη των υπηρεσιών 3G που παρέχονται σήμερα στην αγορά για πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων σε κινητά, γίνεται με την επιφύλαξη οποιουδήποτε μεταγενέστερου ορισμού αγοράς σχετικά με νέες «εμπλουτισμένες» υπηρεσίες 3G που μπορεί να αναπτυχθούν”.

(γ) Υπηρεσίες WLAN

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι οι υπηρεσίες WLAN δεν είναι πλήρη υποκατάστατα των υπηρεσιών κινητής σε αυτή τη χρονική στιγμή. Τα WLAN μπορούν να παρέχουν μια ανταγωνιστική εναλλακτική σε ορισμένα "hotspots", που αρχικά παρέχονται γύρω από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, αλλά δεν παρέχουν τη λειτουργία της κινητικότητας με την ίδια ποιότητα που την παρέχουν οι υπηρεσίες κινητής τηλεφωνίας. Η ΕΕΤΤ συνεπώς, υιοθετεί την αρχική άποψη ότι οι

³⁹ Απάντηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Office of Telecommunications, Υπόθεση No UK/2003/0001: Mobile Network access and call origination. Comments pursuant to Article 7(3) of Directive 2002/21/EC; βλ <http://forum.europa.eu.int/irc/Download/k4esANJMmiGMcx2T8ESUDySfV7ftQyu3GcSp010jxkBELcSwHWkDDjYv4G8AjHclh-HUCT/SG%20%282003%29%20D%20231466%20UK%20stamped%20SG.pdf>.

υπηρεσίες WLAN είναι απίθανο να εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων που αποτελεί αντικείμενο της παρούσας εξέτασης.

(ii) Υποκαταστασιμότητα υπηρεσιών προπληρωμένου χρόνου και υπηρεσιών συμβολαίου

Η ΕΕΤΤ εξέτασε τη συμπεριφορά μετάβασης των τελικών χρητών σχετικά με τις υπηρεσίες λιανικής, και θεωρεί αρχικά ότι οι υπηρεσίες με προπληρωμένο χρόνο και με συμβόλαιο ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων. Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι μια αύξηση της τιμής των υπηρεσιών προπληρωμένου χρόνου θα προκαλούσε μετάβαση των χρηστών σε συμβόλαια, η οποία είναι πολύ πιθανό να καθιστούσε την προαναφερόμενη αύξηση (10% - 15%) της τιμής του προπληρωμένου χρόνου μη επικερδή για το τμήμα του ΠΔΚ το οποίο παρέχει υπηρεσίες προπληρωμένου χρόνου. Αυτό ισχύει εξίσου και από πλευράς προσφοράς.

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι υπάρχει επαρκής εναλλαξιμότητα ανάμεσα σε προπληρωμένου χρόνου υπηρεσίες και υπηρεσίες με συμβόλαιο από πλευράς ζήτησης και προσφοράς και θεωρεί αρχικά ότι οι προπληρωμένου χρόνου υπηρεσίες και οι υπηρεσίες με συμβόλαιο ανήκουν στη ίδια σχετική αγορά προϊόντων. Αυτό συνάδει με τη Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές, της Επιτροπής, όπου αναφέρει ότι: “Οι προπληρωμένες υπηρεσίες κινητής ή με συμβόλαιο μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι ανήκουν στην ίδια αγορά. Η υποκατάσταση από την πλευρά της προσφοράς είναι σχετικά εύκολη, όπως και η υποκατάσταση από την πλευρά της ζήτησης (ιδιαίτερα από προπληρωμένου χρόνου υπηρεσίες σε υπηρεσίες συμβολαίου)”.

2.5.5. Γεωγραφική Αγορά

Σύμφωνα με την πρακτική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,⁴⁰ η σχετική γεωγραφική αγορά για την παροχή υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών σε τελικούς χρήστες είναι εθνική, μεταξύ άλλων λόγω του ότι οι ΠΔΚ παρέχουν τις υπηρεσίες τους με βάση εθνικές άδειες, και οι τιμολογιακές πρακτικές των ΠΔΚ δεν διαφοροποιούνται ανάλογα με τη γεωγραφική θέση.

⁴⁰ Βλ. ανωτέρω στην Ενότητα 3.5.1; cf. πρόσφατη Απόφαση της Επιτροπής *TPGIV/APAX/Q-Telecom*, Case No. COMP/M.4036 της 13 Ιανουαρίου 2006.

2.5.6. Συμπεράσματα

Η σχετική αγορά για την παροχή λιανικών υπηρεσιών κινητής αποτελείται από ένα "πακέτο" υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών και εξαιρεί τις υπηρεσίες σταθερών επικοινωνιών. Αυτή η σχετική αγορά προϊόντων περιλαμβάνει τη λιανική πρόσβαση κινητής, τις βασικές εξερχόμενες υπηρεσίες φωνής από κινητό (τόσο τις εθνικές όσο και τις διεθνής), τα βασικά και προστιθέμενης αξίας SMS, τη διεθνή περιαγωγή, και συμπληρωματικές υπηρεσίες δεδομένων κινητής. Σύμφωνα με την κοινοτική πρακτική, η παροχή των υπηρεσιών αυτών με προπληρωμή ή με συμβόλαιο εμπίπτει στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων. Με βάση την αρχή της τεχνολογικής ουδετερότητας, η παροχή των υπηρεσιών αυτών μέσω δικτύων 3G θα περιλαμβάνεται στο πακέτο υπηρεσιών που αποτελεί τη σχετική αγορά προϊόντων.

Αντίθετα, η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι οι εξελιγμένες υπηρεσίες και οι υπηρεσίες WLAN θα πρέπει, τελικά, να εξαιρεθούν από τον ορισμό της σχετικής αγοράς λιανικής λόγω έλλειψης σχετικής εμπειρίας με τις υπηρεσίες αυτές (και αμφιβολιών σχετικά με την πλήρη υποκαταστασιμότητα των υπηρεσιών WLAN). Σε κάθε περίπτωση, η ένταξη ή εξαίρεση των υπηρεσιών αυτών δεν θα έχει ουσιαστική επίδραση στα συμπεράσματα της ΕΕΤΤ που αναφέρονται στην ανάλυση αγοράς.

Όπως και η αντίστοιχη αγορά χονδρικής, η σχετική γεωγραφική αγορά είναι εθνική.

3. Ανάλυση Αγοράς

3.1. Ιστορικό

Έχοντας ορίσει πρώτα τη σχετική αγορά για τη χονδρική πρόσβαση & εκκίνηση κλήσεων σε κινητά στην Ελλάδα, η ΕΕΤΤ απαιτείται όπως διεξάγει σχετική ανάλυση προκειμένου να διαπιστώσει εάν η αγορά χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη αποτελεσματικού ανταγωνισμού ή εάν μια ή περισσότερες επιχειρήσεις κατέχουν ΣΙΑ στην ως άνω σχετική αγορά. Στο σημείο 27 του Προοιμίου της *Οδηγίας Πλαίσιο* ορίζεται ότι μια αγορά δεν είναι επαρκώς ανταγωνιστική “*όταν υπάρχουν μία ή περισσότερες επιχειρήσεις με σημαντική ισχύ στην αγορά*”. Το Άρθρο 14 της *Οδηγίας Πλαίσιο*, το οποίο αντνακλά τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του Πρωτοδικείου, αναφέρει ότι:

“Μια επιχείρηση θεωρείται ότι κατέχει σημαντική ισχύ στην αγορά εφόσον, είτε ατομικά είτε σε συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις, ευρίσκεται σε θέση ισοδύναμη προς δεσπόζουσα θέση, ήτοι σε θέση οικονομικής ισχύος που της επιτρέπει να συμπεριφέρεται, σε σημαντικό βαθμό, ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές, τους πελάτες και, τελικά, τους καταναλωτές”.

Επιπλέον, στις περιπτώσεις εκείνες όπου μια επιχείρηση έχει σημαντική ισχύ σε μια σχετική αγορά, δύναται να θεωρηθεί ότι κατέχει ΣΙΑ και σε μια στενά συνδεδεμένη αγορά, εάν οι σύνδεσμοι μεταξύ των δύο αγορών είναι τέτοιοι ώστε να είναι δυνατή η επέκταση της ισχύος της επιχείρησης στην συνδεδεμένη αγορά και άρα η ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης της εν λόγω επιχείρησης.

Σύμφωνα με την Οδηγία Πλαίσιο, η ΕΕΤΤ καλείται να εκτιμήσει την ύπαρξη ΣΙΑ σύμφωνα με τα κριτήρια του Ευρωπαϊκού δικαίου και να λάβει υπόψη «στο μέγιστο δυνατό βαθμό» τις Κατευθυντήριες Γραμμές της Επιτροπής αναφορικά με την ύπαρξη ΣΙΑ.⁴¹

Η Δεσπόζουσα Θέση (ΣΙΑ) μπορεί να λάβει δύο μορφές, συγκεκριμένα:

- ατομική δεσπόζουσα θέση (ΣΙΑ) την οποία κατέχει μία επιχείρηση, ή

⁴¹ *Οδηγία Πλαίσιο*, Άρθρο 16(1).

- συλλογική δεσπόζουσα θέση (ΣΙΑ) την οποία κατέχουν περισσότερες επιχειρήσεις.

Τα κριτήρια εκείνα που θεωρούνται καθοριστικά για το ζήτημα της ύπαρξης ΣΙΑ αναφορικά με τη σχετική αγορά για τη χονδρική πρόσβαση & εκκίνηση κλήσεων σε κινητά αξιολογούνται κατωτέρω σχετικά με την πιθανή εφαρμογή τους στην COSMOTE, τη VODAFONE και την TIM HELLAS, ανάλογα με την περίπτωση.

Κατά τη διενέργεια της ανάλυσης της αγοράς της χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων στα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας, είναι εξαιρετικά σημαντικό να έχει κάποιος υπόψη του τις ουσιώδεις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ μιας ‘εκ των προτέρων’ (ex ante) ανάλυσης και μιας ανάλυσης επί τη βάση των κανόνων του ανταγωνισμού (ex post). Τα αναλυτικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης είναι όμοια και για τις δύο ως άνω αναλύσεις. Όπως ρητά ωστόσο ανέφερε και προσφάτως η ΕΕ στα πλαίσια των προτεινόμενων αναθεωρήσεων του Ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου:

«Όπως εξηγείται στην παράγραφο 27 των Κατευθυντήριων Γραμμών για τη ΣΙΑ, το σημείο εκκίνησης για τη διεξαγωγή μιας ανάλυσης αγοράς για τους σκοπούς του άρθρου 15 της Οδηγίας Πλαίσιο δεν είναι η ύπαρξη μιας συμφωνίας ή άλλης συντονισμένης πρακτικής εμπίπτουσας στο εύρος του άρθρου 81 της ΣυνθΕΚ, ούτε η ύπαρξη συγκέντρωσης εμπίπτουσας στον Κανονισμό περί Συγκεντρώσεων, ούτε και η ύπαρξη κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης στα πλαίσια του άρθρου 82 της ΣυνθΕΚ. Το σημείο εκκίνησης βασίζεται σε μια συνολική μακροπρόθεσμη εκτίμηση της δομής και λειτουργίας της υπό εξέταση αγοράς. Οι ΕΡΑ και οι Αρχές Ανταγωνισμού, κατά την εξέταση των ίδιων ζητημάτων υπό ομοειδείς συνθήκες και με τους ίδιους στόχους, θεωρητικά θα καταλήγουν στα ίδια συμπεράσματα. Ωστόσο, δε μπορεί να αποκλεισθεί το γεγονός ότι οι αγορές που ορίζονται επί τη βάση των κανόνων περί

ανταγωνισμού και οι αγορές που ορίζονται για τους σκοπούς της ‘εκ των προτέρων’ τομεακής ρύθμισης δύνανται να διαφέρουν.⁴²

3.2. Ατομική Δεσπόζουσα Θέση

3.2.1. Κοινοτικό Δίκαιο

Η έννοια της ΣΙΑ είναι συνώνυμη με τη δεσπόζουσα θέση σύμφωνα με το Άρθρο 82 ΕΚ.⁴³ Η κλασική νομική μορφή της ατομικής δεσπόζουσας θέσης βρίσκεται στην υπόθεση *United Brands v. Commission*,⁴⁴ όπου το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο όρισε ότι η δεσπόζουσα θέση:

"... σχετίζεται με τη θέση οικονομικής ισχύος που κατέχει μια επιχείρηση η οποία της επιτρέπει να εμποδίσει τη διατήρηση του αποτελεσματικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά παρέχοντάς της τη δύναμη να συμπεριφέρεται σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές, τους πελάτες και, τελικά, τους καταναλωτές."⁴⁵

Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, η δυνατότητα μιας επιχείρησης να ενεργεί ανεξάρτητα και η δυνατότητα να εμποδίζει τον ανταγωνισμό φαίνεται να συνδέονται.

Εάν διαπιστωθεί ατομική δεσπόζουσα θέση, είναι αλήθεια ότι όσο μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς κατέχει μια επιχείρηση, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα διαπίστωσης ΣΙΑ. Αυτό συμβαίνει διότι, τουλάχιστον όταν είναι πολύ υψηλά, τα μερίδια αγοράς λειτουργούν ως τεκμήρια ισχύος στην αγορά. Έτσι, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, στην υπόθεση *Hoffman-La Roche v. Commission*⁴⁶ έκρινε ότι:

⁴² Βλέπε κείμενο με τίτλο ‘Public Consultation on a Draft Commission Recommendation on Relevant Product and Service Markets within the electronic Communications sector susceptible to ex ante regulation’. Δεύτερη έκδοση, Ενότητα 21, 28 Ιουνίου 2006.

⁴³ Βλ. *Κατευθυντήριες Γραμμές για τη ΣΙΑ*, παράγραφος 70.

⁴⁴ Υπόθεση 27/76, [1978] ECR 207.

⁴⁵ Παράγραφος. 65. Βλ. Επίσης τις Κατευθυντήριες Γραμμές, παρ. 72-74.

⁴⁶ Υπόθεση 85/76, [1979] ECR 461, παρ. 41.

"... τα πολύ μεγάλα μερίδια αγοράς είναι από μόνα τους, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις, απόδειξη της ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης. Μια επιχείρηση που κατέχει πολύ μεγάλο μερίδιο αγοράς και το διατηρεί για κάποιο χρόνο ... είναι δυνάμει αυτού του μεριδίου σε ισχυρή θέση ...".

Μια επιχείρηση τεκμαίρεται μαχητά ότι κατέχει ατομικά δεσπόζουσα θέση εάν κατέχει μερίδιο μεγαλύτερο από 50%.⁴⁷ Ακόμα και ένα μερίδιο αγοράς έως 40% μπορεί, εάν συντρέχουν και άλλοι σχετικοί παράγοντες, να υποστηρίζει τη διαπίστωση ύπαρξης ατομικής δεσπόζουσας θέσης.⁴⁸

Ωστόσο οι Κατευθυντήριες Γραμμές τονίζουν επίσης ότι η ύπαρξη ΣΙΑ δεν δύνανται να θεμελιωθεί μόνο επί τη βάση υψηλών μεριδίων αγοράς και οι ρυθμιστικές αρχές οφείλουν να διεξάγουν ανάλυση μιας σειράς πρόσθετων παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των εξής:

- ύπαρξη φραγμών εισόδου και φραγμών επέκτασης (πέρα από περισσότερα στρατηγικά πλεονεκτήματα που δημιουργούν το πλεονέκτημα της «πρώτης κίνησης» (first mover advantage))
- οικονομίες κλίμακος και/ή σκοπού
- δυνατότητα άντλησης μεγάλης χρηματοδότησης ("deep pockets") και πρόσβαση σε κεφάλαια,
- σημαντικά πλεονεκτήματα σχετικά με τις διαφημιστικές δαπάνες και άλλα ζητήματα που σχετίζονται με την εικόνα του σήματος
- δυνατότητα να επεκτείνουν σημαντικές πτυχές του συνολικού μεγέθους ή της οικονομικής ισχύος στη σχετική αγορά,
- ιστορική πρακτική που υποδεικνύει την ύπαρξη ισχύος στην αγορά,

⁴⁷ Βλ. *AKZO v. Commission*, Case C-62/86, [1991] ECR I-3359; approved in *Hilti AG v. Commission*, Υπόθεση T-30/89, [1991] ECR II-1439.

⁴⁸ *Op. cit.*, *United Brands v. Commission*; cf. *Commission's Xth Report on Competition Policy* (1980), παρ. 50. Βλ. Τις Κατευθυντήριες Γραμμές, παρ. 75-76.

- οικονομική απόδοση σε σχέση με άλλους παρόχους, λαμβάνοντας υπόψη την αποδοτικότητα, και
- το βαθμό κάθετης ενοποίησης ή το μονοπώλιο οδών στην αγορά.⁴⁹

Οι παράγοντες αυτοί, στο βαθμό που σχετίζονται, αναλύονται με περισσότερη λεπτομέρεια στην εξέταση της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.

3.2.2. Έλλειψη Νομικού Προηγούμενου στην Ελλάδα

Εκτός από τη διαπίστωση της ΣΙΑ στο χονδρικό τερματισμό κλήσεων σε κινητά σε χωριστά δίκτυα για όλους τους ΠΔΚ,⁵⁰ τα μόνα σχετικά προηγούμενα στην Ελλάδα, όπου διαπιστώνεται ότι ένας ΠΔΚ κατέχει ατομικά δεσπόζουσα θέση, είναι αυτά που υπήρξαν υπό το παλαιό κανονιστικό πλαίσιο.⁵¹ Η παροχή εθνικής περιαγωγής από τη VODAFONE στην Q TELECOM δόθηκε στα πλαίσια του προηγούμενου κανονιστικού πλαισίου (Ν. 2867/2000 και Κανονισμός Εθνικής Περιαγωγής ΑΠ. ΕΕΤΤ 218/36/30.05.2001). Η συμφωνία συνάφθηκε στα πλαίσια εμπορικών διαπραγματεύσεων.

⁴⁹ Για ανάλυση της σχετικότητας των παραγόντων αυτών, βλ. π.χ.: *United Brands v. Commission*, op. cit.; *Continental Can*, OJ [1972] L7/25; *Hoffman-La Roche*, op. cit.; *Michelin v. Commission*, Υπόθεση 322/81, [1983] ECR 3461; Βλ. επίσης *Napier Brown-British Super*, OJ [1988] L284/41. Βλ. επίσης τις *Κατευθυντήριες Γραμμές*, παράγραφοι 78-79.

⁵⁰ Απ. 392/017/22.06.2006 « Αγορά Τερματισμού Φωνητικών Κλήσεων σε Μεμονωμένα Δίκτυα Κινητών Επικοινωνιών,»

⁵¹ Βλ. Παραδείγματος χάριν,: Απόφαση ΕΕΤΤ 278/65/14.03.2003(ΦΕΚ/Β/2003) που ορίζει τη VODAFONE, την COSMOTE και την TIM HELLAS ως παρόχους με ΣΙΑ στις αγορές δικτύων και υπηρεσιών κινητής (με το παλαιό πλαίσιο), και Απόφαση ΕΕΤΤ 275/72B/12.02.2003 (ΦΕΚ338/Β/2003) σύμφωνα με την οποία η Vodafone, COSMOTE και OTE καθορίστηκαν ως πάροχοι με ΣΙΑ στην εθνική αγορά διασύνδεσης.

3.2.3. Αρχικά Συμπεράσματα αναφορικά με την Ατομική Δεσπόζουσα Θέση

Για την αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης σχετικά με την ατομική δεσπόζουσα θέση, η ΕΕΤΤ σημειώνει τους εξής παράγοντες:

- Πρώτον, κανένας ΠΔΚ δεν κατέχει μερίδιο αγοράς άνω του 50% της σχετικής αγοράς, είτε υπολογίζεται με βάση τους συνδρομητές είτε τα έσοδα. Το κριτήριο του 50% καθιερώθηκε στην Υπόθεση AKZO52 ως μαχητό τεκμήριο ατομικής δεσπόζουσας θέσης. Επίσης, φαίνεται ότι κανένας ΠΔΚ δεν έχει μερίδιο αγοράς 40%, το οποίο είναι το μερίδιο αγοράς που συνήθως συνδέεται με το ελάχιστο κριτήριο δεσπόζουσας θέσης που καθιερώθηκε σύμφωνα με την Υπόθεση United Brands⁵³.
- Δεύτερον, υπό σχετικούς όρους, κανένας ΠΔΚ δεν έχει σημαντική ανταγωνιστική διαφορά από τον πλησιέστερο ανταγωνιστή του, όσον αφορά στα μερίδια αγοράς. Είναι σύνηθες, π.χ., μια εταιρία με δεσπόζουσα θέση να διαπιστώνεται ότι είναι τουλάχιστον διπλάσια σε μέγεθος από τον πλησιέστερο ανταγωνιστή της, σε σχέση με το μερίδιο αγοράς.⁵⁴
- Τρίτον, είναι σαφές ότι κανένας ΠΔΚ δεν έχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλου ΠΔΚ που θα ήταν τόσο σημαντικό ώστε να του παρέχει δεσπόζουσα θέση. Οι τρεις πάροχοι κατέχουν άδειες 2G και 3G, ενώ και οι τρεις είναι καθετοποιημένοι και χαρακτηρίζονται από ισχυρά λογότυπα.
- Τέταρτον, η πρώτη θέση στην αγορά στην Ελλάδα δεν ήταν σταθερή όλα τα χρόνια, καθώς η COSMOTE και η VODAFONE έχουν αλλάξει θέση, όσον αφορά στα μερίδια αγοράς, και η TIM HELLAS πρόσφατα κέρδισε σημαντικό

⁵² Ο.π..

⁵³ Op. cit.

⁵⁴ Βλ. Πίνακα στην Ενότητα 3.31.

μερίδιο αγοράς από την συγκέντρωση της Q TELECOM με την TIM HELLAS ώστε να μειώσει σημαντικά την απόσταση ανάμεσα στην ίδια και τους ανταγωνιστές της ΠΔΚ.⁵⁵

Συνεπώς, δεν μπορεί να υποστηριχθεί επιτυχώς ότι κάποιος ΠΔΚ είναι σε θέση να λειτουργήσει ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές ή πελάτες του στη σχετική αγορά χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε δίκτυα κινητής.

Ωστόσο, τελικά οι ανωτέρω παράγοντες απαιτούν τη διερεύνηση του εάν οι τρεις ΠΔΚ (COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS) ή τουλάχιστον δύο από τους ΠΔΚ (συγκεκριμένα, η COSMOTE και η VODAFONE) είναι πιθανό να κατέχουν συλλογική ή κοινή δεσπόζουσα θέση στην αγορά, όπως αναλύεται στην Ενότητα 3.3.

3.3. Συλλογική Δεσπόζουσα Θέση

3.3.1. Στοιχεία Κοινής ή Συλλογικής Δεσπόζουσας Θέσης

Το Παράρτημα II της *Οδηγίας Πλαίσιο* παρέχει ένα τεστ κοινής ή συλλογικής δεσπόζουσας θέσης που εστιάζει στο εάν τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της σχετικής αγοράς ενθαρρύνουν παράλληλη ή εναρμονισμένη αντι-ανταγωνιστική συμπεριφορά.⁵⁶ Επίσης περιλαμβάνει τους οικονομικούς παράγοντες που έχουν αναπτυχθεί με βάση την πρακτική της Επιτροπής κατά την εφαρμογή του Άρθρου 82 της Συνθήκης ΕΚ και τον έλεγχο συγχωνεύσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό 4064/89. Οι παράγοντες αυτοί δεν αναφέρονται περιοριστικά ούτε σωρευτικά και θεωρείται ότι απλώς παρουσιάζουν "*το είδος των αποδείξεων που μπορούν να*

⁵⁵ Βλ. Πίνακα στην Ενότητα 3.31.

⁵⁶ Στο Σημείο 26 του Προοιμίου της *Οδηγίας Πλαίσιο* αναφέρεται ότι μια σχετική αγορά της οποίας η δομή μπορεί να οδηγήσει σε συντονισμένα αποτελέσματα είναι μια σχετική αγορά η οποία "*ενθαρρύνει παράλληλη ή αντι-ανταγωνιστική συμπεριφορά στην αγορά*". Cf. επίσης υποσημείωση 106 στις *Κατευθυντήριες Γραμμές*.

χρησιμοποιηθούν για να υποστηρίξουν τη διαπίστωση ύπαρξης κοινής δεσπόζουσας θέσης".

Επίσης, αναφέρονται με την επιφύλαξη των αποφάσεων του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που είναι οι τελικοί κριτές του Κοινοτικού δικαίου.⁵⁷

Η λίστα των παραγόντων που αναφέρονται στο Παράρτημα II της Οδηγίας Πλαίσιο επαναλαμβάνεται και αναλύεται στις *Κατευθυντήριες Γραμμές*. Η λίστα αυτή αντανακλά ένα ευρύ φάσμα παραγόντων που έχουν εκτιμηθεί στην εξελισσόμενη νομολογία αναφορικά με τη συλλογική δεσπόζουσα θέση. Ειδικότερα, το Πρωτοδικείο έχει αναφερθεί εκτενώς στην απόφασή του για την *AirTours*,⁵⁸ στα στοιχεία που είναι αναγκαία για να πληρείται το νομικό κριτήριο για τη συλλογική δεσπόζουσα θέση.

Σύμφωνα με την Κοινοτική νομολογία και, λαμβάνοντας υπόψη στο μέγιστο δυνατό βαθμό, τις *Κατευθυντήριες Γραμμές*, η εξέταση της ΕΕΤΤ για τη συλλογική δεσπόζουσα θέση εστιάζει στο εάν η διάρθρωση της αγοράς είναι τέτοια που κάθε μέλος του υποθετικού δεσπόζοντος ολιγοπωλίου, αντιλαμβανόμενο τα κοινά οικονομικά συμφέροντα, θα μπορούσε να το θεωρήσει πιθανό, οικονομικά εύλογο και, συνεπώς, προτιμότερο, να υιοθετήσει μια διαρκή κοινή πολιτική στην αγορά που στοχεύει στην πώληση σε τιμές υψηλότερες των ανταγωνιστικών, χωρίς να πρέπει να εισέλθει σε συμφωνία ή να καταφύγει σε κοινή πρακτική (κατά τον τρόπο που αναφέρεται στο άρθρο 81 ΣυνΘΕΚ) και χωρίς οι πραγματικοί ή πιθανοί

⁵⁷ Τα κριτήρια που οδηγούν σε τεκμήριο συλλογικής ή κοινής δεσπόζουσας θέσης είναι τα εξής: ώριμη αγορά, στάσιμη ή μέτρια ανάπτυξη από την πλευρά της ζήτησης, χαμηλή ελαστικότητα ζήτησης, ομοιογενές προϊόν, παρόμοιες δομές κόστους, παρόμοια μερίδια αγοράς, έλλειψη τεχνολογικής καινοτομίας, ώριμη τεχνολογία, απουσία πρόσθετης χωρητικότητας, υψηλοί φραγμοί εισόδου, απουσία αντισταθμιστικής αγοραστικής ισχύος, απουσία δυναμικού ανταγωνισμού, διάφορες μορφές ανεπίσημων και άλλων συνδέσμων ανάμεσα στις επιχειρήσεις, μηχανισμοί κυρώσεων, απουσία περιορισμού πεδίου τιμολογιακού ανταγωνισμού.

⁵⁸ Βλ., ιδίως *Airtours judgement*, Υπόθεση T-342/99, *Airtours plc v. Commission*, ECR [2002] II-2585, Κατευθυντήριες Γραμμές.

ανταγωνιστές, και ακόμη περισσότερο οι πελάτες ή οι καταναλωτές, να μπορούν να αντιδράσουν αποτελεσματικά.

Από την άποψη αυτή, η ανάλυση της ΕΕΤΤ σχετικά με το εάν οι τρεις ΠΔΚ, ή τουλάχιστον η COSMOTE και η VODAFONE, κατέχουν συλλογική δεσπόζουσα θέση βασίζεται κυρίως στην εξέταση των στοιχείων που αναφέρονται αμέσως μετά, τα οποία συγκεντρώνουν τα βασικά κριτήρια της οικονομικής ανάλυσης, της Κοινοτικής νομολογίας και της πρακτικής της Επιτροπής, όπως ανανακλώνται στις *Κατευθυντήριες Γραμμές*:

- Επίπεδο συγκέντρωσης στην αγορά: κατά πόσον ένας μικρός αριθμός επιχειρήσεων κατέχει ένα μεγάλο μερίδιο στη σχετική αγορά χωρίς κάποια επιχείρηση να κατέχει ατομική δεσπόζουσα θέση.
- Κίνητρο και δυνατότητα συντονισμού: κατά πόσον οι επιχειρήσεις έχουν κίνητρο να ενοποιήσουν την πρακτική τους στην αγορά και ιδιαίτερα με τέτοιο τρόπο ώστε να μεγιστοποιήσουν τα κοινά τους κέρδη περιορίζοντας την παραγωγή με σκοπό να αυξήσουν τις τιμές (Ενότητα 3.3.3 του παρόντος). Όταν υπάρχει τέτοιο κίνητρο, οι βασικοί όροι της δυνατότητας παρακολούθησης και το κίνητρο μη αποχώρησης από την κοινή πολιτική πρέπει να πληρείται για να μπορεί να διατηρηθεί ο συντονισμός σε βάθος χρόνου:
 - ο Οι εταιρίες που συντονίζονται πρέπει να έχουν μέσα παρακολούθησης, επαρκώς γρήγορα και ακριβή, για το εάν οι όροι του συντονισμού τηρούνται από τα άλλα μέλη του υποθετικού δεσπόζοντος ολιγοπωλίου (Ενότητα 3.3.4), και
 - ο Πρέπει να υπάρχει κάποιο κίνητρο για να μην αποχωρεί από την κοινή πολιτική στην αγορά, και η έννοια της κύρωσης για συμπεριφορές που αποκλίνουν από την κοινή πολιτική αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του κινήτρου αυτού (Ενότητα 3.3.5).

- Πραγματικοί και/ή δυνατοί περιορισμοί της αγοράς: κατά πόσον, σε κάθε περίπτωση, οι προβλεπόμενες ενέργειες τρίτων, όπως οι πραγματικοί ή πιθανοί ανταγωνιστές, όπως και οι πελάτες, δεν θα μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο τα αναμενόμενα αποτελέσματα αυτού του συντονισμού που φαίνεται να υπάρχει (Ενότητα 3.3.6).

Η αξιολόγηση της ύπαρξης κοινής ή συλλογικής δεσπόζουσας θέσης θα πρέπει να λάβει υπόψη τη συνολική επίδραση των ανωτέρω παραγόντων, και όχι να περιορίζεται στην ανάλυση μόνο μίας ένδειξης δεσπόζουσας θέσης. Κυρίως, οι ως άνω παράγοντες θα πρέπει να αξιολογηθούν στα πλαίσια της **λιανικής αγοράς κινητών επικοινωνιών** διότι, λόγω της απουσίας συναλλαγών σε επίπεδο χονδρικής, εκτός από την υπάρχουσα βραχυπρόθεσμη συμφωνία εθνικής περιαγωγής μεταξύ της VODAFONE και της Q TELECOM,⁵⁹ οι κύριοι παράγοντες του λιανικού επιπέδου θα παράσχουν κυρίως τις αναγκαίες ενδείξεις ανταγωνιστικότητας για την ανάλυση της ΕΕΤΤ και ειδικότερα προκειμένου να δικαιολογήσει εάν απαιτείται 'εκ των προτέρων' (ex ante) ρυθμιστική παρέμβαση σύμφωνα με τα όσα περιγράφονται στη Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές.

Επίσης, σε επίπεδο χονδρικής, υπάρχει αρχικά μόνο μια θεωρητική «αγορά», και η πρόσβαση είναι σχετική μόνο ως βάση για την παροχή της λιανικής υπηρεσίας. Επίσης, η απουσία σημαντικών συναλλαγών σε επίπεδο χονδρικής, μπορεί πιθανό να είναι νόμιμη αιτία ανησυχίας σχετικά με τη συλλογική δεσπόζουσα θέση, και θα εξεταστεί χωριστά.

3.3.2. Συγκέντρωση της Αγοράς (Market concentration)

Μετά την συγκέντρωση της TIM HELLAS και της Q TELECOM, υπάρχουν πλέον τρεις καθετοποιημένοι ΠΔΚ στην Ελλάδα, συγκεκριμένα η COSMOTE, η TIM HELLAS και η VODAFONE.

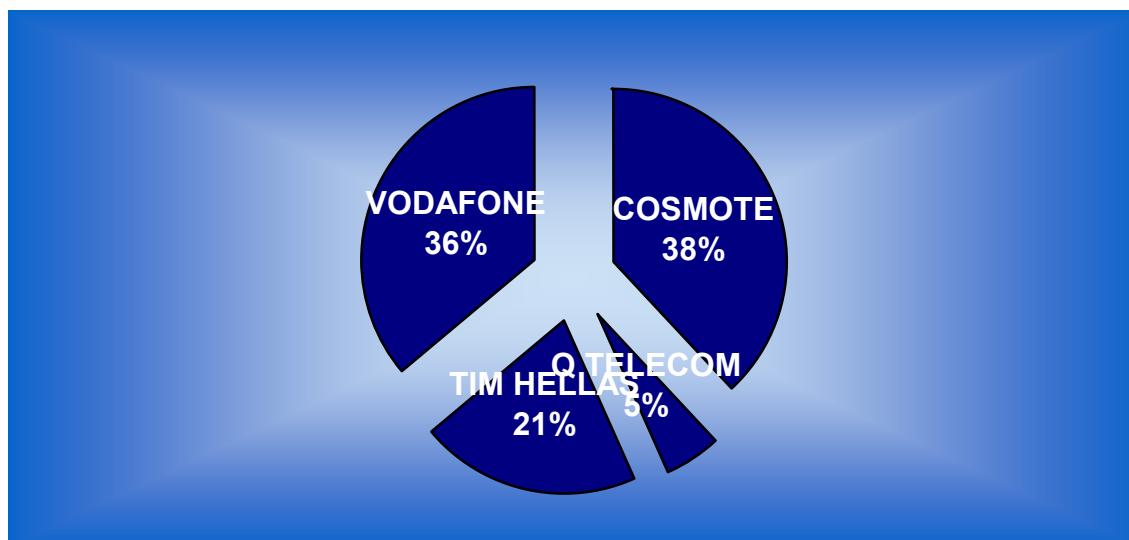
⁵⁹ Η οποία θα πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να τερματιστεί με την απόκτηση της Q TELECOM από την TIM HELLAS.

Δεδομένης της συγκέντρωσης της TIM HELLAS και της Q TELECOM, μια άσκηση υπολογισμού του βαθμού συγκέντρωσης της αγοράς, εάν υποτεθεί εύλογα ότι η πλειοψηφία του μεριδίου της Q TELECOM θα προστεθεί σε αυτό της TIM HELLAS, με βάση τα μερίδια αγοράς επί των ενεργών συνδρομητών των ΠΔΚ στις 31 Δεκεμβρίου 2005, θα οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι η συγκέντρωση ισχύος στην αγορά κατανέμεται σχετικά ισότιμα ανάμεσα στους τρεις ΠΔΚ (βλ. Σχήμα 3 κατωτέρω), και ότι η διαφορά ανάμεσα στους δύο μεγαλύτερους ΠΔΚ και τον τρίτο ΠΔΚ δεν είναι τέτοια ώστε η TIM HELLAS να μην είναι σε θέση να ασκεί ανταγωνιστική πίεση στην COSMOTE και στη VODAFONE.

Υπολογίζοντας την συγκέντρωση της αγοράς με βάση τα μερίδια αγοράς ενεργών συνδρομητών 2G στις 31/12/05 για τις 4 ΕΚΤ, αν και δεν είναι χαμηλή, ο βαθμός συγκέντρωσης ανέρχεται περίπου σε 3.194 με βάση την κλίμακα the Herfindahl-Hirschman Index ("HHI")⁶⁰. Αυτός ο βαθμός συγκέντρωσης είναι σημαντικά χαμηλότερος από τον βαθμό συγκέντρωσης HHI 4.500 της Ιρλανδίας, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε ως μία από τις βάσεις για τη διαπίστωση, με παρόμοιες διαδικασίες, της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης από την ComReg, την Ιρλανδική ΕΡΑ, έναντι δύο ΠΔΚ που κατέχουν 94% των συνδρομητών και 97% των εσόδων της σχετικής αγοράς κινητής.⁶¹ Συγκρίνοντας το HHI στην Ελλάδα με το αντίστοιχο HHI σε άλλα Κράτη Μέλη όπου δραστηριοποιείται παρόμοιος αριθμός παρόχων, διαπιστώνεται ότι το HHI στην Ελλάδα είναι αρκετά χαμηλότερο ιδίως σε σύγκριση με τα Κράτη Μέλη όπου έχει διαπιστωθεί η ύπαρξη ΣΙΑ στην υπο εξέταση αγορά (Ιρλανδία – Ισπανία).

⁶⁰ Το HHI είναι μια μέτρηση της συγκέντρωσης της αγοράς που ορίζεται ως το σύνολο του τετραγώνου των μεριδίων αγοράς όλων των εταιριών που ανταγωνίζονται στην αγορά. Το HHI πλησιάζει το μηδέν όταν μια αγορά αποτελείται από μεγάλο αριθμό εταιριών με σχετικά ίδιο μέγεθος, ενώ στην αγορά με μία μόνο εταιρεία που κατέχει μερίδιο αγοράς 100%, το HHI ισούται με 10.000. Το HHI αυξάνεται καθώς μειώνεται ο αριθμός των εταιριών στην αγορά και καθώς αυξάνεται η διαφορά μεγέθους ανάμεσα στις εταιρίες αυτές.

⁶¹ Υπόθεση ΙΕ/2004/0121: Πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων σε δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας στην Ιρλανδία, 20 Ιανουαρίου 2005.

Σχήμα 3: Μεριδία αγοράς ενεργών πελατών 2G των ΠΔΚ στις 31/12/2005

Συνεπώς, παρόλο που ο βαθμός συγκέντρωσης είναι υψηλός, το επίπεδο συγκέντρωσης είναι μακριά από αυτό που βρέθηκε στα δύο Κράτη Μέλη όπου διαπιστώθηκε συλλογική δεσπόζουσα θέση στη σχετική αγορά (συγκεκριμένα, στην Ιρλανδία και την Ισπανία).

3.3.3. Κίνητρα/ Δυνατότητα Συντονισμού Ανταγωνιστικών Ενεργειών

Το εάν οι ΠΔΚ που λειτουργούν στην Ελληνική αγορά έχουν τα αναγκαία οικονομικά κίνητρα να συντονίζουν σιωπηρά τη συμπεριφορά τους στην αγορά εξαρτάται από την αλληλεπίδραση διαφόρων παραγόντων, μεταξύ των οποίων οι εξής:

- η σχετική **ωριμότητα** της αγοράς,
- ο βαθμός **συμμετρίας** ανάμεσα στους παίκτες της αγοράς και οι συνέπειές του στα μερίδια αγοράς, την τεχνολογική καινοτομία, τα κόστη και την κερδοφορία, και

- η ανταγωνιστικότητα της λιανικής αγοράς, συμπεριλαμβανομένων των συνεπειών της μεταστροφής και της πιθανής αντισταθμιστικής αγοραστικής ισχύος.

(1) Ωριμότητα της Αγοράς

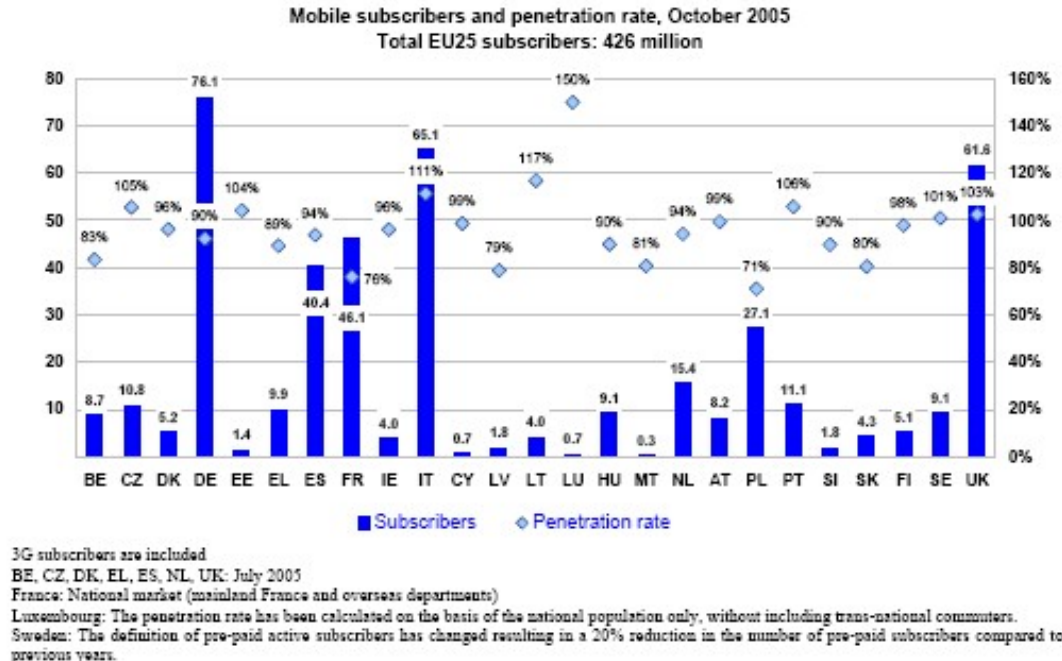
Όπως συμβαίνει με τα περισσότερα άλλα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκτός από τις υπό ένταξη χώρες, η Ελλάδα θεωρείται πλέον μια ώριμη αγορά για υπηρεσίες κινητής 2G όσον αφορά το βαθμό διείσδυσης. Η διείσδυση της κινητής στην Ελλάδα ήταν το Δεκέμβριο 2005 στο επίπεδο του 90,5%⁶² του πληθυσμού (μόλις λίγο χαμηλότερα από το μέσο όρο της ΕΕ 25 (92%⁶³)) (βλ. Σχήμα 4 κατωτέρω). Μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπάρχει, κατά συνέπεια, περιθώριο για επιπλέον διείσδυση, αλλά ο βαθμός αυτής της αύξησης είναι περιορισμένος καθώς είναι πιθανό οι υπόλοιποι πελάτες να μην είναι ιδιαίτερα ελκυστικοί όσον αφορά τα έσοδα που αποφέρουν. Τα στοιχεία που διαθέτει η ΕΕΤΤ σχετικά με τις προβλέψεις για την αύξηση συνδρομητών υποδεικνύουν ότι έχουν μειωθεί με την πάροδο του χρόνου, το οποίο υποδεικνύει ότι η αγορά φτάνει σε επίπεδο ωριμότητας, τουλάχιστον όσον αφορά τις υπηρεσίες 2G. Οι Ελληνικοί ΠΔΚ επίσης θεωρούν ότι ο υψηλός ρυθμός ανάπτυξης των προηγούμενων ετών στο χώρο δεν μπορεί να διατηρηθεί σε αυτό το επίπεδο κορεσμού.

Ωστόσο, υπάρχει μεγαλύτερο πεδίο για την ανάπτυξη των υπηρεσιών 3G, και τα στοιχεία πωλήσεων κατά το 2005 είναι πολύ θετικά προς αυτήν την κατεύθυνση (βλ. ανάλυση κατωτέρω και στην Ενότητα 3.5). Η εισαγωγή νέων προϊόντων στα κινητά, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών 3G, φαίνεται να αυξάνει το συνολικό όγκο των δραστηριοτήτων των ΠΔΚ (μέσω υφιστάμενων συνδρομητών 2G που απλώς αναβαθμίζουν το προφίλ χρήστη), ακόμη και εάν ο αριθμός των συνδρομητών είναι απίθανο να αυξηθεί σημαντικά.

⁶² Βάση ενεργούς 2G συνδρομητές

⁶³ Σύμφωνα με την 11^η Έκθεση, τα στοιχεία αφορούν τον 09/2005. Επίσης, δεν είναι ξεκάθαρο αν τα στοιχεία για το μέσο όρο της ΕΕ 25 περιλαμβάνει 2G και 3G καθώς και αν ορισμένες χώρες παρέχουν στοιχεία βάσει του συνολικού αριθμού των συνδρομητών και όχι των ενεργών συνδρομητών.

Από την άποψη αυτή, και οι τρεις Ελληνικοί ΠΔΚ βρίσκονται σε καλή θέση για να μεταφέρουν την υπάρχουσα συνδρομητική βάση τους από υπηρεσίες 2G σε υπηρεσίες 3G⁶⁴.

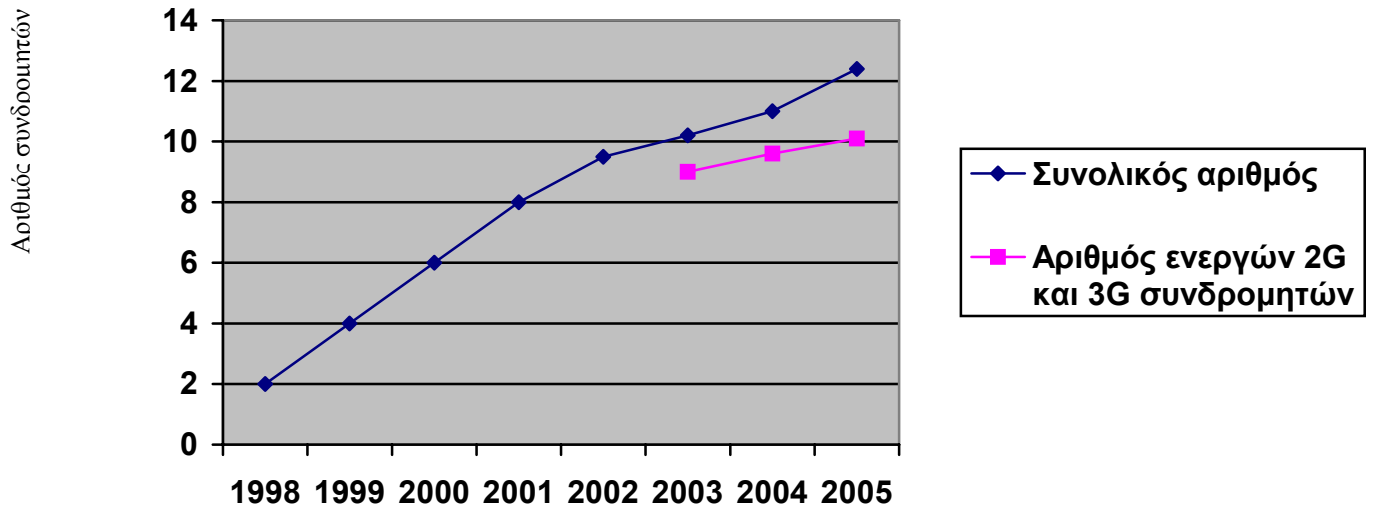
Σχήμα 4: Συνδρομητές κινητής και βαθμός διείσδυσης (Πηγή: *The 11th Report of the EC Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package – 2005*)⁶⁵

Υπολογιζόμενη σε απόλυτα νούμερα, η διείσδυση της κινητής στην Ελλάδα παρουσιάζεται στο Σχήμα 5 κατωτέρω:

Σχήμα 5: Αριθμός συνδρομητών 2G & 3G ΠΔΚ

⁶⁴ Από την άποψη αυτή, το πραγματικό εμπόδιο στην ανάπτυξη του 3G στο πρόσφατο παρελθόν ήταν η διαθεσιμότητα τερματικών συσκευών, που τώρα έχει ξεπεραστεί σε μεγάλο βαθμό.

⁶⁵ Βλ. *infra*.

(2) Συμμετρία της Αγοράς

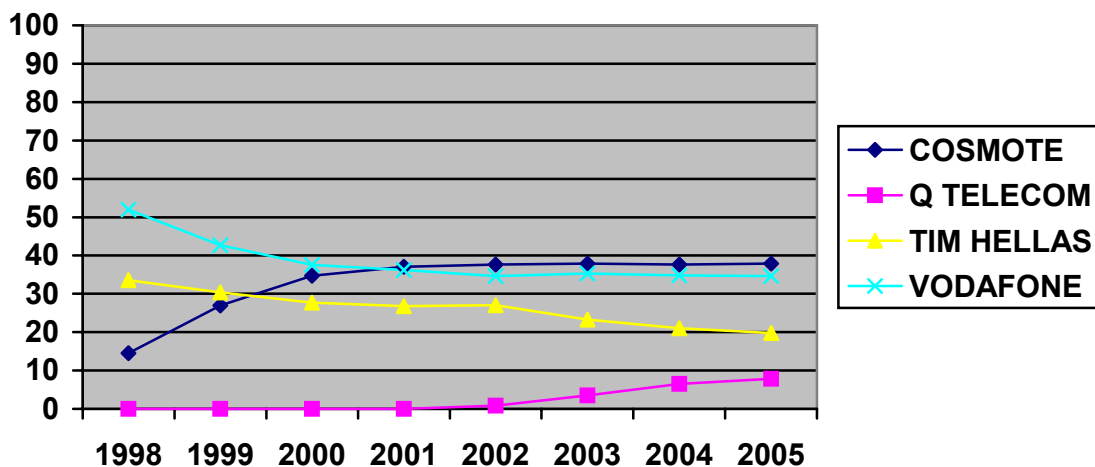
Η συμμετρία της αγοράς ανάμεσα στους τρεις ΠΔΚ μπορεί να πάρει πολλές μορφές, συμπεριλαμβανομένων των εξής:

- μικρή διαφορά ανάμεσα σε μερίδια αγοράς λιανικής,
- δομή κόστους,
- τεχνολογική καινοτομία,
- κερδοφορία,
- Μέσο Έσοδο ανά Πελάτη ("ARPU").

Είναι πιθανό, τελικά, η μικρή διαφορά στα μερίδια αγοράς και η σταθερότητα ανάμεσα στους ανταγωνιστές σε μια σειρά από αυτούς τους τομείς να δημιουργεί για αυτούς κίνητρο να εναρμονίζουν την επιχειρηματική συμπεριφορά τους, αντί να ανταγωνίζονται.

Μερίδια Αγοράς Λιανικής

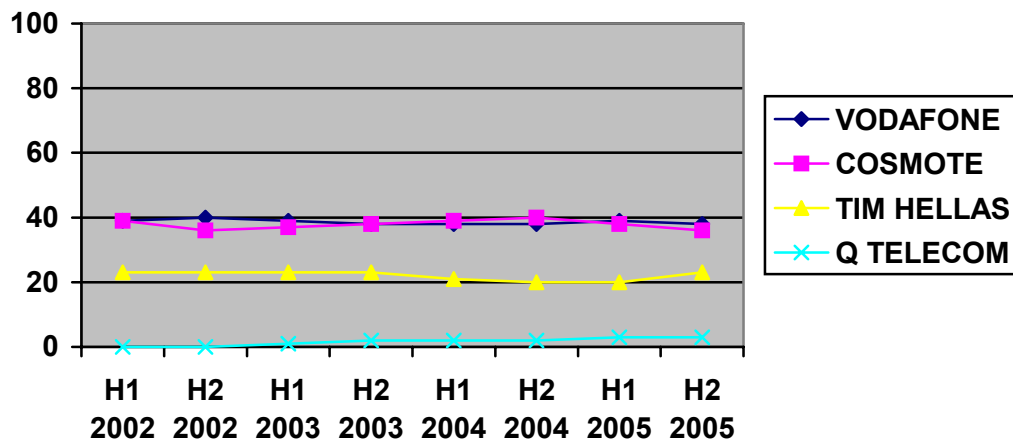
Όσον αφορά τα λιανικά μερίδια αγοράς, όσο μεγαλύτερη συμμετρία υπάρχει ανάμεσα στα μερίδια αγοράς των ολιγοπωλιακών παρόχων, τόσο μεγαλύτερη πιθανότητα υπάρχει να είναι εναρμονισμένα τα εμπορικά τους συμφέροντα. Η εμπειρία του παρελθόντος στην Ελλάδα, ωστόσο, μας δίνει ανάμικτα συμπεράσματα. Τα μερίδια αγοράς λιανικής όλων των ΠΔΚ στην Ελλάδα παρουσίασαν αυξομειώσεις στα πλαίσια μιας μεγαλύτερης περιόδου αναφοράς από αυτή που θα επέλεγε κάποιος προκειμένου να εγείρει ζήτημα ανταγωνισμού στα πλαίσια του άρθρου 81 ή του άρθρου 82 της ΣυνθΕΚ, (βλ. Σχήμα 6 κατωτέρω). Παραδείγματος χάριν, όταν υπολογίζονται μερίδια αγοράς με βάση τους συνδρομητές⁶⁶, η VODAFONE είχε μια πτώση του μεριδίου αγοράς από 52% το 1998 σε 34,6% στο τέλος του 2005. Πρέπει να ληφθεί υπόψη πότε κάθε πάροχος ξεκίνησε την παροχή υπηρεσιών. Η TIM HELLAS ξεκίνησε το 1992, η VODAFONE το 1993 και η COSMOTE το 1998. Συγκριτικά, ο μεγαλύτερος ελληνικός πάροχος, η COSMOTE, έχει αυξήσει το μερίδιο αγοράς της από 14,5% το 1998 σε 37,9% στο τέλος του 2005.

Σχήμα 6: Εξέλιξη μεριδίων αγοράς παρόχων κινητής σε ενεργούς και ανενεργούς συνδρομητές 2G (1998 - 2005)

⁶⁶ Αναφέρεται σε ενεργούς & ανενεργούς συνδρομητές 2G, γιατί η διάκριση ανάμεσα σε αυτούς τους πελάτες είναι διαθέσιμη μόνο από την αρχή του 2003.

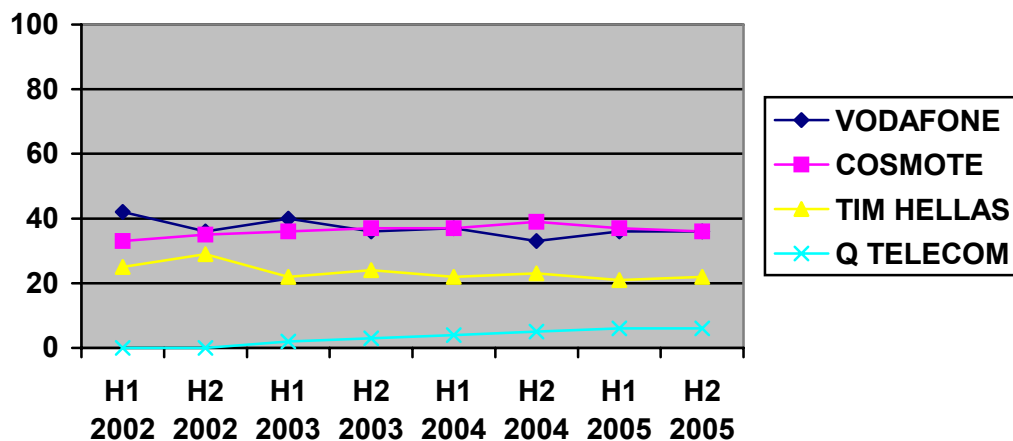
Ωστόσο, όταν υπολογίζονται τα μερίδια αγοράς με βάση τον όγκο κίνησης, η σχετική θέση των ΠΔΚ φαίνεται σχετικά σταθερή την περίοδο 2002-2005, όπως προκύπτει από το Σχήμα 7 κατωτέρω.

Σχήμα 7: Μερίδια αγοράς κινητών παρόχων με βάση την συνολική εισερχόμενη κίνηση (on net και κίνηση τερματισμού)⁶⁷, σαν ποσοστό της συνολικής κίνησης (2002 - 2005)

Τέλος, υπολογίζοντας τα μερίδια αγοράς με βάση τα έσοδα της ίδιας περιόδου, η τάση που αντανακλάται ανωτέρω αλλάζει και πάλι, όπως αντανακλάται στο Σχήμα 8 κατωτέρω:

⁶⁷ Για την περίοδο 2002-2004, τα στοιχεία για τη VODAFONE είναι η πραγματική κίνηση, ενώ για τις άλλες εταιρίες είναι η τιμολογημένη κίνηση. Από το 2005 όλα τα στοιχεία αναφέρονται σε τιμολογημένη κίνηση. Πηγή: ΕΕΤΤ βάση στοιχείων που παρείχαν οι ΕΚΤ

Σχήμα 8: Μεριδία αγοράς παρόχων κινητής με βάση τα έσοδα⁶⁸ από κίνηση τερματισμού, σαν ποσοστό των συνολικών εσόδων κίνησης τερματισμού (2002 - 2005)

Συνεπώς, η σύγκριση των διαφόρων τρόπων βάσει των οποίων δύνανται να υπολογισθούν τα μερίδια αγοράς στα πλαίσια μιας ‘εκ των προτέρων’ δομικής ανάλυσης καταλήγει σε πολύ διαφορετικές συμπεριφορές οι οποίες δεν οδηγούν άμεσα στο αποτέλεσμα ότι υπάρχει επαρκής συμμετρία στα μερίδια αγοράς που να δίνει κίνητρο στις εταιρείες COSMOTE και VODAFONE από τη μία πλευρά, και μεταξύ των ως άνω εταιρειών και της TIM HELLAS από την άλλη, να εναρμονίσουν τα εμπορικά τους συμφέροντα σε μακροπρόθεσμη βάση και ως εκ τούτου να καταφέρουν να αποφύγουν τον μεταξύ τους ανταγωνισμό στη λιανική αγορά κινητής στο άμεσο μέλλον. Τα αποδεικτικά στοιχεία *εκ πρώτης όψεως* δεν φαίνεται να υποδεικνύουν μια τέτοια εκτίμηση στα πλαίσια της παρούσας ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης όσον αφορά τις εταιρείες COSMOTE και VODAFONE παρά την σύντηξη της αγοραστικής τους θέσης κατά την περίοδο 2002-2005 (η οποία είχε με τη σειρά της αποτελέσει τη βάση για κάποιες προβληματικές συμπεριφορές στα πλαίσια των *ex post*

⁶⁸ Πηγή: EETT βάση στοιχείων που παρείχαν οι ΕΚΤ

κανόνων του ανταγωνισμού – βλέπε Ενότητα 3.3.7). Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι οι εν λόγω ΠΔΚ δεν δύνανται ποτέ να φτάσουν σε μια συμμετρία από πλευράς ανταγωνισμού μεταξύ τους⁶⁹. Απλά φαίνεται ότι κατά τον παρόντα χρόνο υπάρχουν ανεπαρκείς ενδείξεις ως προς το εάν η συμμετρία των μεριδίων αγοράς θα οδηγήσει αναπόφευκτα και σε συμμετρία στην ανταγωνιστική τους συμπεριφορά σε διαρκή βάση απαραίτητη για να δικαιολογηθεί μια ‘εκ των προτέρων’ ρυθμιστική παρέμβαση.

Τεχνολογική Καινοτομία

Η εισαγωγή σημαντικών νέων τεχνολογιών φαίνεται ότι εντάσσεται στις στρατηγικές και των τριών ΠΔΚ. Δεδομένου ότι τα έσοδα από τη φωνή εξακολουθούν να συνιστούν την οικονομική βάση της κινητής βιομηχανίας, φαίνεται ότι για τους περισσότερους ΠΔΚ δεν υπάρχουν ισχυρά κίνητρα για να επενδύσουν σημαντικά σε νέες τεχνολογίες οι οποίες δεν επιφέρουν νέες άμεσες ροές εσόδων, δηλαδή έσοδα πέραν αυτών από τη φωνή τα οποία μπορούν να επιτευχθούν και μέσω της τεχνολογίας 2G.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στην διάθεση της η ΕΕΤΤ και τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτικά είναι ξεκάθαρο ότι υπάρχει σημαντική ασυμμετρία όσον αφορά τον αριθμό των πελατών 3G των ΠΔΚ.⁷⁰ Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε απόλυτα νούμερα οι 3G συνδρομητές υπολοίπονται σημαντικά των 2G συνδρομητών.

Κερδοφορία

Συνεχή υπέρμετρα κέρδη δύνανται σε ορισμένες περιπτώσεις να αποτελούν ένδειξη έλλειψης αποτελεσματικού ανταγωνισμού. Στο βαθμό που τα εν λόγω υπέρμετρα κέρδη

⁶⁹ Όπως απεικονίζεται στις υποθέσεις περί ανταγωνισμού που ανέκυψαν ενώπιον της ΕΕΤΤ – βλέπε Ενότητα 4.3.7

⁷⁰ Η αναφορά σε μερίδια αγοράς κατά το παρόν πρώιμο στάδιο της εξέλιξης της αγοράς δεν θα βοηθούσε, αν και είναι ξεκάθαρο ότι η εταιρεία VODAFONE αποτελεί τον πιο επιτυχημένο πάροχο 3G σε δεδομένα, κυρίως λόγω του εταιρικού προσανατολισμού της πελατειακής της βάσης.

δύνανται να διατηρηθούν από ολιγοπωλιακές επιχειρήσεις, οι εν λόγω επιχειρήσεις δύνανται να εναρμονίσουν την εμπορική συμπεριφορά τους προκειμένου να σταθεροποιήσουν τα ως άνω επίπεδα κερδοφορίας. Αν και η Ευρωπαϊκή νομολογία έχει αγνοήσει έως τώρα την κερδοφορία ως ένδειξη αγοραστικής ισχύος, η οικονομική θεωρία υποστηρίζει ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ως μια ιδιαίτερα σχετική παράμετρος σε βιομηχανίες δικτύων.

Σε μια αγορά που χαρακτηρίζεται από συνθήκες αποτελεσματικού ανταγωνισμού, οι τιμές πρέπει, θεωρητικά τουλάχιστον, να αντανακλούν τα αποτελεσματικά κόστη, συμπεριλαμβανομένου του κόστους κεφαλαίου. Αυτό εκτιμάται συχνά επί τη βάση του ROCE (Return on Capital Employed - Απόδοση στο Απασχολούμενο Κεφάλαιο).⁷¹ Ένας δείκτης ROCE ο οποίος διαρκώς και σε σημαντικό βαθμό υπερβαίνει το κόστος κεφαλαίου δύναται να υποδεικνύει ότι οι τιμές που χρεώνονται από τον συγκεκριμένο ΠΔΚ είναι υψηλότερες από αυτές που θα ίσχυαν σε μια αγορά με συνθήκες αποτελεσματικού ανταγωνισμού.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στην διάθεση της η ΕΕΤΤ και τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτικά κατά την περίοδο 2001-2004 υπήρχαν σημαντικές διακυμάνσεις στο επίπεδο του ROCE για κάθε ΠΔΚ. Όταν κάποιος συγκρίνει το εν λόγω επίπεδο ROCE των εταιρειών COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS με το επίπεδο ROCE που παρατηρήθηκε στην Ιρλανδία όπου η ΕΡΑ κατέληξε ότι υπήρχε συλλογική δεσπόζουσα θέση, είναι ξεκάθαρο ότι είναι σημαντικά χαμηλότερο. Αυτό το σημαντικά χαμηλότερο ποσοστό υποδεικνύει ότι η τιμολόγηση στην αγορά είναι πιθανόν να αντικατοπτρίζει μια ανταγωνιστική αγορά σε επίπεδο λιανικής.

ARPUs

⁷¹ Το ROCE (Return on Capital Employed) αποτελεί μια αναλογία που προσδιορίζει την αποτελεσματικότητα και κερδοφορία των κεφαλαιουχικών επενδύσεων μιας εταιρείας και υπολογίζεται ως τα Ολικά Αποτελέσματα προ φόρων διαιρούμενο με τη διαφορά μεταξύ Ενεργητικού και Παθητικού

Ένας άλλος τρόπος σύγκρισης της πιθανότητας συντονισμού των εμπορικών συμπεριφορών των εταιρειών είναι να συγκριθούν τα αντίστοιχα ARPUs (Average Revenue Per User) των εν λόγω εταιρειών. Τα υψηλά ARPU δύνανται να συνιστούν το αποτέλεσμα υψηλών τιμών ή υψηλών επιπέδων χρήσης ή και συνδυασμό των δύο. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στην διάθεση της η EETT και τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτικά, οι τρεις ΠΔΚ στην Ελλάδα έχουν ARPUs τα οποία βρίσκονται κοντά στον ευρωπαϊκό μέσον όρο.

(3) Ανταγωνισμός σε επίπεδο λιανικής

Κατά την εξέταση του εάν η σχετική αγορά για τη χονδρική πρόσβαση και την εκκίνηση είναι ή όχι επαρκώς ανταγωνιστική και άρα πρέπει να επιβληθούν ρυθμιστικές υποχρεώσεις, η EETT υποχρεούται ρητώς από τις Κατευθυντήριες Γραμμές να λάβει υπόψη της εάν οι επηρεαζόμενες λιανικές αγορές κινητής χαρακτηρίζονται από συνθήκες αποτελεσματικού ανταγωνισμού. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή:

"... το επίπεδο του ανταγωνισμού που παρατηρείται γενικώς σε αυτή την αγορά στο επίπεδο λιανικής υποδεικνύει ότι δύναται να μην απαιτείται ex-ante ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής".

Συνεπώς, πρώτου καταλήξει σε κάποια συμπεράσματα ως προς το επίπεδο του ανταγωνισμού στην αγορά χονδρικής κινητής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων, η EETT πρέπει να εξετάσει: (i) το εύρος των υπηρεσιών που παρέχονται σε συναφείς αγορές κινητής και (ii) την έκταση στην οποία οι ως άνω υπηρεσίες λιανικής είναι ανταγωνιστικές.

Κατά την περίοδο 2002-2005, η Ελληνική λιανική αγορά κινητής χαρακτηρίζεται από τις ακόλουθες αλλαγές στους οικονομικούς δείκτες που δύνανται να επηρεάζουν την ικανοποίηση των πελατών:

- Η διείσδυση της κινητής αυξήθηκε από 80,9% του πληθυσμού (11.044.000 ενεργοί συνδρομητές 2G) το Δεκέμβριο του 2003 σε 90,5% του πληθυσμού (11.082.000 ενεργοί συνδρομητές 2G) κατά το Δεκέμβριο του 2005. Αυτό το

ποσοστό διείσδυσης είναι λίγο χαμηλότερο του μέσου ευρωπαϊκού όρου στα EU 25. Ωστόσο, η μεγάλη αύξηση στον τομέα στην Ελλάδα είναι απίθανο να συνεχισθεί δεδομένου ότι η Ελληνική αγορά έχει φτάσει στο στάδιο της ωριμότητας με τις τιμές να πέφτουν συνεπεία του ανταγωνισμού.

- Μέχρι τον Ιούλιο 2006 υπήρχαν τέσσερις ΠΔΚ στην Ελληνική αγορά και πέραν της πρόσφατης συγκέντρωσης της Q TELECOM και της TIM HELLAS, η αγορά δεν παρουσίασε υψηλά επίπεδα συγκέντρωσης συγκριτικά με άλλα κράτη μέλη σε σχέση με την συνολική αγορά.
- Η εμπορική διάθεση των υπηρεσιών 3G ξεκίνησε το 2004, και οι αδειοδοτημένοι πάροχοι έχουν ήδη αναφέρει την ύπαρξη 217.763 ενεργών συνδρομητών 3G κατά το 2005. Οι όροι της άδειας για το 3G απαιτούν να έχει επιτευχθεί 50% πληθυσμιακή κάλυψη έως το τέλος του 2006.
- Έχει παρατηρηθεί σημαντική πρόοδος στην φορητότητα αριθμών, (ενδεχομένως κατόπιν και της επιβολής προστίμου στους τρεις βασικούς ΠΔΚ το 2004 για παράβαση της τηλεπικοινωνιακής νομοθεσίας και των κανόνων περί ανταγωνισμού). Ο αριθμός των ‘μεταφερθέντων’ αριθμών αυξήθηκε από 16.123 κατά την περίοδο 01/01/2004 – 31/12/2004 σε 34.004 κατά την περίοδο 01/01/2005 – 31/10/2005.
- Μια σημαντική έκφανση της λιανικής ανταγωνιστικότητας που κρίνεται σημαντική είναι το επίπεδο της μετακίνησης πελατών (το ποσοστό στο οποίο οι πελάτες είναι πρόθυμοι να μετακινηθούν μεταξύ των ΠΔΚ). Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στην διάθεση της η ΕΕΤΤ και τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτικά, δύναται κανείς να παρατηρήσει ότι υπάρχει σημαντικός βαθμός μετακίνησης μεταξύ παρόχων, ο οποίος αποδεικνύεται από την αστάθεια στους αριθμούς νέων συνδρομητών ενός ΠΔΚ ή από τον αριθμό των συνδρομητών που χάνονται από έναν ΠΔΚ σε μια περίοδο 6 μηνών κατά τα τελευταία χρόνια. Αυτό αποτελεί μια ‘εκ πρώτης όψεως’ ένδειξη ότι οι λιανικοί πελάτες είναι πρόθυμοι να μετακινούνται μεταξύ των ΠΔΚ, και άρα ότι τους ασκούν ανταγωνιστική

πίεση. Η πρόσφατη πρόοδος που παρατηρήθηκε στον κανονισμό της φορητότητας και η εφαρμογή του θα βοηθήσει την ως άνω διαδικασία.

- Το έτος 2002, η Ελλάδα βρισκόταν στην 12η θέση ανάμεσα σε 15 κράτη μέλη όσον αφορά την μέση κατανάλωση κινητού ανά πελάτη (monthly expenditure). Αυτή η θέση παρέμεινε σχετικά σταθερή το 2005 τόσο όσον αφορά τους ‘μικρούς’ χρήστες όσο και για τους ‘μέτριους’ χρήστες.⁷²
- Το 2002, η Ελλάδα κατείχε την 10η θέση ανάμεσα σε 15 κράτη μέλη όσον αφορά την μηνιαία κατανάλωση ανά πελάτη (εταιρικό προφίλ). Το 2005 η Ελλάδα βελτίωσε την ανταγωνιστική της θέση σε αυτό το τμήμα και βρίσκεται περίπου στο μέσον όρο του EU 25 για την ίδια κατηγορία.⁷³

Συμπεράσματα αναφορικά με την ανταγωνιστικότητα στην αγορά Λιανικής

Για τους σκοπούς μιας ‘εκ των προτέρων’ (ex ante) ανάλυσης βάσει του Ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου, οι συνθήκες λιανικής στην Ελλάδα, αν και δεν είναι ιδανικές από πολλές απόψεις, είναι συγκρίσιμες με τα benchmarks που αφορούν την αποτελεσματικότητα και την ανταγωνιστικότητα σε άλλα κράτη μέλη.

Συνεπώς αν και η μέση μηνιαία κατανάλωση για μη εταιρικούς χρήστες δεν είναι υψηλή, αυτή η σχετικά χαμηλή θέση μπορεί να είναι συμβατή τόσο με την χαμηλή καταναλωτική δύναμη όσο και με την έλλειψη ανταγωνισμού. Αντιθέτως, τα τιμολόγια για τους εταιρικούς χρήστες έχουν βελτιωθεί σημαντικά, (συγκριτικά πάντα), κατά τα τελευταία χρόνια. Κυρίως, η πρόσφατη εισαγωγή της φορητότητας αριθμών αποτελεί πλέον επιτυχία και οι Έλληνες καταναλωτές δείχνουν ότι είναι πρόθυμοι να αλλάξουν ΠΔΚ.

Κυριότερα, όπως παρατήρησε η ΕΕ στην πρόσφατη έγκριση της συγκέντρωσης TIM HELLAS - Q TELECOM με την απόκτηση της,⁷⁴ το επίπεδο λιανικής ανταγωνιστικότητας

⁷² Βλέπε 11^η Έκθεση της ΕΕ, Παράρτημα 2, σελ. 49-51.

⁷³ *Idem*.

⁷⁴ Βλ. παρ. 23 απόφαση της Επιτροπής στην *TPGIV/APAX/Q-Telecom*, Υπόθεση Νο. COMP/M.4036, της 13 Ιανουαρίου 2006.

δύναται να βελτιωθεί συνεπεία της συγκέντρωσης της TIME HELLAS με τη Q TELECOM διότι η εταιρεία TIM HELLAS είναι πιθανόν να μπορεί πλέον να εξασκήσει μεγαλύτερη ανταγωνιστική πίεση στην COSMOTE και στη VODAFONE. Τέλος, η εισαγωγή υπηρεσιών κινητής 3G το 2005 παρουσίασε σημάδια σημαντικής επέκτασης.

Συνεπώς, επί τη βάσει της μακροπρόθεσμης ανάλυσης αγοράς που απαιτείται στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου, η αγορά λιανικής στην Ελλάδα δεν ενέχει τα χαρακτηριστικά εκείνα που θα απαιτούσαν μια ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής.

Συμπεράσματα

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι ενώ υπάρχει ένας αριθμός εμπορικών χαρακτηριστικών τα οποία είναι κοινά τόσο για την COSMOTE και τη VODAFONE από τη μία πλευρά, όσο και για την COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS από την άλλη, τα οποία δύνανται να φαίνονται συμμετρικά και συνεπώς ικανά να οδηγήσουν σε εναρμονισμένη πρακτική (λχ, η κοινή διαθεσιμότητα των τεχνολογικών καινοτομιών, η μεγαλύτερη σύγκλιση σε μερίδια αγοράς), δεν δύναται να καταλήξει με επαρκή ασφάλεια στο συμπέρασμα ότι τα εμπορικά συμφέροντα αυτών των εταιρειών είναι πιθανόν να ευθυγραμμισθούν κατά τέτοιο τρόπο ώστε η μελλοντική δομή στη λιανική αγορά κινητής πιθανόν να παράγει αντι-ανταγωνιστικά αποτελέσματα. Για παράδειγμα υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που υποδεικνύουν ότι στα πλαίσια της παρούσας μακροπρόθεσμης ανάλυσης αναφορικά με την COSMOTE και την VODAFONE, οι εμπορικές τους επιχειρήσεις στην Ελλάδα είναι σε γενικές γραμμές σχετικά ανταγωνιστικές (λχ μέσα επίπεδα ROCE και ARPU), καθώς η μετακίνηση πελατών παραμένει ανταγωνιστική (και ενδεχομένως να βελτιωθεί λόγω της φορητότητας). Κυρίως, λαμβανομένων υπόψη των νέων δυναμικών της αγοράς ενόψει της συγκέντρωσης της Q TELECOM με την TIM HELLAS, επί της οποίας η ΕΕ αποφάνθηκε ότι η εν λόγω συγκέντρωση θα εδύνατο να οδηγήσει στη δημιουργία ενός τρίτου πιο αποτελεσματικού παρόχου, είναι δύσκολο να συμπεράνει η ΕΕΤΤ

επί του παρόντος, ότι υπάρχει η απαραίτητη ευθυγράμμιση των συμπεριφορών των παρόχων που θα δικαιολογούσε την ‘εκ των προτέρων’ ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής.

3.3.4. Διαφάνεια της αγοράς

Η ικανότητα μιας επιχείρησης να επηρεάσει την εμπορική συμπεριφορά μιας άλλης εξαρτάται μερικώς και από την έκταση στην οποία δύναται να παρακολουθεί τη συμπεριφορά της εν λόγω επιχείρησης/επιχειρήσεων.

Η ΕΕΤΤ έχει ήδη διαπιστώσει ότι στα πλαίσια της εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού οι υπηρεσίες που παρέχονται από την COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS είναι σχετικά ομοιογενείς (υπηρεσίες φωνής και δεδομένων που παρέχονται μέσω δικτύων 2G και 3G) και ότι υπάρχει ένα υψηλό ποσοστό διαφάνειας στην Ελληνική αγορά κινητής όσον αφορά τις τιμές και τις εκπτώσεις. Συνάγεται συνεπώς ότι υφίστανται οι δομικοί μηχανισμοί που θα επέτρεπαν στους ΠΔΚ να παρακολουθούν μια τέτοια έμμεση συμφωνία. Όπως σημειώθηκε ωστόσο στα πλαίσια της εξέτασης για τις λιανικές αγορές ανωτέρω, το κίνητρο για μια τέτοια συμφωνία δε μπορεί να αποδειχθεί μετά βεβαιότητας ότι υπάρχει στα πλαίσια της παρούσας ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης.

3.3.5. Η ανάγκη ύπαρξης ενός ‘Αποτρεπτικού Μηχανισμού’

Σύμφωνα με την νομολογία των Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων προκειμένου να θεωρηθεί ότι μια κατάσταση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης μπορεί να διατηρηθεί, πρέπει να υπάρχει κάποιος μηχανισμός που να εμποδίζει τα μέλη της ως άνω ολιγοπωλιακής κατάστασης να μην αποκλίνουν από την κοινή συμπεριφορά τους στην αγορά. Αυτή η προϋπόθεση αντικατοπτρίζει και το επιχείρημα της οικονομικής θεωρίας ότι δηλαδή είναι δύσκολο να υπάρξουν αποκλίσεις από την εναρμονισμένη πρακτική εάν υπάρχει κάποιος μηχανισμός που θα ‘τιμωρεί’ τις αποκλίνουσες επιχειρήσεις έγκαιρα και αποτελεσματικά. Στο επίπεδο λιανικής δύναται να υπάρχει ένας τέτοιος μηχανισμός υπό τη μορφή της απειλής της επιστροφής στις ‘συνήθεις συνθήκες ανταγωνισμού’ σε περίπτωση που δεν ακολουθηθεί η εναρμονισμένη συμπεριφορά.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω στη συζήτηση της ενότητας 3.3.3, ωστόσο, οι συνθήκες ανταγωνισμού στο επίπεδο λιανικής δεν φαίνεται να είναι επαρκώς αντι-ανταγωνιστικές ώστε να δικαιολογούν μια ‘εκ των προτέρων’ ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής. Ως εκ τούτου, ελλείπει μιας κοινής πρακτικής άρνησης πρόσβασης στο επίπεδο χονδρικής, δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιος κατάλληλος ‘αποτρεπτικός’ μηχανισμός που θα εδύνατο να χρησιμοποιηθεί κατά οποιουδήποτε ΠΔΚ ώστε να διασφαλισθεί η ‘παραμονή’ του στην υποτιθέμενη εναρμόνιση συμπεριφοράς.

3.3.6. Υφιστάμενος και Δυνητικός Ανταγωνισμός

‘Περιθωριακοί’ Ανταγωνιστές

Η ύπαρξη μικρών ‘περιθωριακών’ ανταγωνιστών ή ενός πιθανού νεοεισερχόμενου θεωρείται γενικώς ότι περιορίζει τον συντονισμό ειδικά όταν οι ως άνω επιχειρήσεις θεωρηθούν ως ‘αντιδραστικές’ επιχειρήσεις ("maverick" firms). Αν και δεν υπάρχουν στοιχεία που να υποδεικνύουν την είσοδο νεο εισερχόμενων στην Ελληνική αγορά, υπάρχουν βάσιμοι λόγοι ώστε να αναμένεται ότι η εταιρεία TIM HELLAS θα γίνει σημαντικά ισχυρότερη σε συνέχεια της συγκέντρωσης με την Q TELECOM, όπως και αναμένετο από την ΕΕ όταν ενέκρινε τη συγκέντρωση τον Ιανουάριο του 2006.

Πέραν τούτων, είναι απίθανο ότι θα υπάρξει νέα είσοδος αν δεν διατεθεί επιπλέον φάσμα σε πιθανούς νεοεισερχόμενους.

Έλλειψη αντισταθμιστικής αγοραστικής δύναμης

Αντισταθμιστική αγοραστική δύναμη υπάρχει όταν οι αγοραστές έχουν την ικανότητα μέσα σε εύλογο διάστημα να μεταπηδήσουν σε αξιόπιστες εναλλακτικές σε περίπτωση που ο προμηθευτής αποφασίσει να αυξήσει τις τιμές. Δεδομένου του επιπέδου συγκέντρωσης τόσο στο

επίπεδο χονδρικής όσο και στο επίπεδο λιανικής και δεδομένου ότι δεν υπάρχουν εμπορικές συμφωνίες στο επίπεδο χονδρικής πέραν της συμφωνίας της Q TELECOM και της VODAFONE για εθνική περιαγωγή, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι μπορεί να ασκηθεί αντισταθμιστική αγοραστική δύναμη στους ΠΔΚ είτε από πελάτες στο επίπεδο λιανικής ή από παρόχους που ζητούν πρόσβαση στο επίπεδο χονδρικής.

3.3.7. Σχετικές Αποφάσεις ΕΕΤΤ

Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της περί ανταγωνισμού σύμφωνα με το Ν.703/77, η ΕΕΤΤ κίνησε διαδικασίες κατά όλων των ΠΔΚ στην Ελλάδα σε δύο περιπτώσεις όσον αφορά την περίπτωση της εναρμονισμένης πρακτικής. Οι υποθέσεις αφορούσαν αφενός την κοινή τους πρακτική να παρακωλύουν την φορητότητα και εναρμονισμένη πρακτική αναφορικά με price signaling για τις λιανικές τιμές SMS. Κάθε μια από τις ως άνω υποθέσεις αναλύονται κατωτέρω.

Η υπόθεση της Φορητότητας⁷⁵

Η ΕΕΤΤ κίνησε διαδικασίες κατά των VODAFONE, TIM HELLAS, COSMOTE κα Q TELECOM το 2005 επί τη βάσει των εναρμονισμένων τους πρακτικών ως προς την παρεμπόδιση της διαθεσιμότητας και προώθησης της φορητότητας καθώς και ως προς την τιμολόγηση της. Οι παραβάσεις που διαπιστώθηκαν αφορούσαν ενιαία τιμολόγηση (price-fixing), άρνηση παροχής της ευκολίας και προώθησης της διαθεσιμότητάς της. Η συμπεριφορά των τριών πρώτων εταιρειών κρίθηκε ως εναρμονισμένη στα πλαίσια των όσων προβλέπονται στο Άρθρο 81 ΣυνθΕΚ (άρθρο 1 του Ν703/77). Επιπροσθέτως, διαπιστώθηκε ότι συνέτρεχαν ορισμένοι από τις παραμέτρους που απαιτούνται για την διαπίστωση της ύπαρξης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, αλλά δεν εκκινήθη διαδικασία στα πλαίσια του άρθρου 82 (άρθρου 2 του Ν.703/77).

⁷⁵Βλέπε ΑΠ ΕΕΤΤ 352/248/17.08.2005 (VODAFONE), ΑΠ ΕΕΤΤ 253/249/17.08.2005 (TIM HELLAS), ΑΠ 353/247/17.08.2005 (COSMOTE), και ΑΠ ΕΕΤΤ 353/250/17.08.2005 (Q TELECOM).

Η υπόθεση των SMS ⁷⁶

Το Μάρτιο του 2006 η ΕΕΤΤ αποφάσισε ότι το price signaling ενός ΠΔΚ για αύξηση της λιανικής τιμής των SMS, η οποία και εν συνεχεία ακολουθήθηκε από άλλους κινητούς συνιστούσε εναρμονισμένη πρακτική αντίθετη στα όσα προβλέπει το Άρθρο 81 ΣυνθΕΚ. Το price signaling που έλαβε χώρα στην παρούσα περίπτωση συνίστατο στη επανειλημμένη διαφήμιση σε εφημερίδες των εν λόγω αυξήσεων οι οποίες και ακολουθήθηκαν αμέσως από άλλους κινητούς. Για μια φορά ακόμη διαπιστώθηκε ότι συνέτρεχαν ορισμένοι από τις παραμέτρους που απαιτούνται για την διαπίστωση της ύπαρξης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, αλλά δεν εκκινήθη διαδικασία στα πλαίσια του άρθρου 82 (άρθρου 2 του Ν.703/77).

Συμπεράσματα

Και στις δύο περιπτώσεις που κατέληξαν στην επιβολή προστίμου, ⁷⁷ η ΕΕΤΤ ανέλυσε τις δυναμικές της αγοράς του τομέα της κινητής σύμφωνα με την προσέγγιση που ακολούθησε το ΔΕΚ στην υπόθεση *Woodpulp*, ⁷⁸ σύμφωνα με την οποία εναρμονισμένη πρακτική δύναται να προκύπτει από τις περιστάσεις, συμπεριλαμβανομένης της δομής ολιγοπωλιακής αγοράς.

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι οι ως άνω αποφάσεις είναι το ίδιο συμβατές με την πρόταση ότι οι ΠΔΚ προβαίνουν σε έμμεση εναρμονισμένη συμπεριφορά διότι είναι άλλως πολύ ανταγωνιστικοί μεταξύ τους, και ότι αισθάνονται συνεπώς ότι πρέπει να εναρμονίσουν τη συμπεριφορά τους με τέτοιες έμμεσες αποφάσεις. Παρότι το αποτέλεσμα των συμπεριφορών των μερών (περιορισμός παραγωγής, άρνηση παροχής, αύξηση τιμών) δύναται να είναι ακριβώς το ίδιο στα πλαίσια μιας εξέτασης βάσει του Άρθρου 81 της ΣυνθΕΚ, ή του Άρθρου 82, ή του Κανονισμού για τις Συγκεντρώσεις, ή του Ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου, η νομική βάση

⁷⁶ ΑΠ ΕΕΤΤ 378/16 της 16^{ης} Μαρτίου 2006 (VODAFONE, COSMOTE, TIM HELLAS).

⁷⁷ Εκτός σε σχέση με την Q TELECOM στην Υπόθεση της Φορητότητας.

⁷⁸ *Woodpulp judgment of the Court*, 31 Μαρτίου 1993, *A. Ahlström Osaakeyhtiö and others v Commission*, joined cases C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 και C-125/85 to C-129/85.

και η πολιτική της παρέμβασης είναι τελείως διαφορετική στα πλαίσια μιας της ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης αφενός και στα πλαίσια μιας ανάλυσης επί τη βάσει των κανόνων του ανταγωνισμού αφετέρου. Σε γενικές γραμμές, η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι η διαπίστωση ύπαρξης εναρμονισμένης πρακτικής στα πλαίσια του άρθρου 81 αναφορικά με συγκεκριμένα ζητήματα, είναι απόλυτα συμβατή με τη διαπίστωση βάσει του ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου ότι δεν υφίσταται συλλογική δεσπόζουσα θέση σχετικά με τη χονδρική πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων στα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας.

3.3.8. Συναλλαγές σε επίπεδο Χονδρικής

Σε αντίθεση με την κατάσταση στην Ιρλανδία και Ισπανία όπου οι ΕΡΑ διαπίστωσαν την ύπαρξη ΣΙΑ επί τη βάσει του ότι υπήρχε σημαντική μη εκφρασμένη ζήτηση από τους εναλλακτικούς παρόχους για τη χονδρική κινητή πρόσβαση στην οποία δεν ανταποκρινόνταν οι εναλλακτικοί πάροχοι, στην Ελλάδα δεν παρατηρείται αντίστοιχη κατάσταση.

Ενώ σε αυτά τα Κράτη Μέλη για παράδειγμα δεν θα υπήρχαν καθόλου συμφωνίες ελλείψει ρυθμιστικής παρέμβασης, στην Ελλάδα υπήρξε συμφωνία για εθνική περιαγωγή μεταξύ της VODAFONE και Q TELECOM επί τη βάση εμπορικής διαπραγμάτευσης χωρίς την παρέμβαση της ΕΕΤΤ. Επιπλέον, η ΕΕΤΤ δεν γνωρίζει αποδεικτικά στοιχεία που να συνηγορούν ότι υπήρξε σημαντική προσπάθεια από νεοεισερχόμενους να πάρουν πρόσβαση στα δίκτυα κινητής στα πλαίσια των επιλογών πρόσβασης που αποτελούν το αντικείμενο της παρούσας διαβούλευσης.

Και οι δύο αυτοί παράγοντες είναι πολύ σημαντικοί προκειμένου να αποφασισθεί εάν απαιτείται ρυθμιστική παρέμβαση στα πλαίσια της παρούσας εξέτασης, ειδικά ενόψει του πολύ συγκεκριμένου πλαισίου εντός του οποίου η σχετική αγορά για χονδρική πρόσβαση και εκκίνηση αναφέρεται στην ‘Σύσταση’.

3.4. Αρχικά Συμπεράσματα αναφορικά με τη Συλλογική Δεσπόζουσα Θέση

Τουλάχιστον για το παρόν στάδιο της εξέλιξης της αγοράς και στα πλαίσια της ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης της αγοράς που διεξάγει η EETT βάσει του ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου, υπάρχουν ανεπαρκείς ενδείξεις ως προς το εάν οι εταιρείες COSMOTE και VODAFONE αφενός, ή οι εταιρείες COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS, αφετέρου έχουν συλλογικά ή από κοινού δεσπόζουσα θέση στη σχετική αγορά για την πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων. Ο λόγος για τον οποίο η EETT καταλήγει στην ως άνω θεώρηση βασίζεται στα κάτωθι:

Ο βαθμός συγκέντρωσης της αγοράς αν και δεν είναι χαμηλός, υπολογίζεται περίπου στο 3,194 του δείκτη συγκεντρώσεων HHI. Ο εν λόγω βαθμός συγκέντρωσης είναι σημαντικά μικρότερος από αυτόν που παρατηρείται σε ένα Κράτος Μέλος (Ιρλανδία) όπου και κρίθηκε ότι υπήρχε συλλογική ΣΙΑ.

Αν και η αγορά φτάνει σε επίπεδο ωριμότητας και η διείσδυση των παραδοσιακών υπηρεσιών 2G έχει φθάσει σε υψηλά επίπεδα, εκτιμάται ότι υπάρχει πεδίο για ανάπτυξη με την εισαγωγή των υπηρεσιών 3G.

Αν και υπάρχει μια σειρά κοινών εμπορικών χαρακτηριστικών μεταξύ των εταιρειών COSMOTE και VODAFONE (και έως ένα βαθμό και της εταιρείας TIM HELLAS) που ενδεχομένως να εμφανίζονται ως συμμετρικά και άρα ικανά να οδηγούν σε εναρμονισμένη εμπορική πρακτική (λχ ομοιογένεια προϊόντων, κοινή διαθεσιμότητα των τεχνολογικών καινοτομιών και σύγκλιση των μεριδίων αγοράς τους) σε γενικές γραμμές δεν δύναται να συμπεράνει κανείς με επαρκή βεβαιότητα στα πλαίσια της παρούσας ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης ότι τα εμπορικά συμφέροντα των εν λόγω εταιρειών μπορούν να ευθυγραμισθούν με τέτοιο τρόπο που να θεμελιώνει την ύπαρξη ΣΙΑ που θα εδύνατο να διατηρηθεί για τη διάρκεια της παρούσας εξέτασης για όλες τις λιανικές κινητές υπηρεσίες. Επιπλέον, τα μέσα επίπεδα ROCE και ARPU δεν υποδεικνύουν ότι η Ελληνική αγορά κινητής επιδεικνύει τα επίπεδα εκείνα της δομικής σταθερότητας που θα απαιτούνταν για τη διαπίστωση ύπαρξης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης ελλείψει και μιας διαπίστωσης κατάχρησης (η οποία θα εδύνατο να

ερευνηθεί με τη σειρά της στα πλαίσια της εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού από την ΕΕΤΤ).

Η εταιρεία TIM HELLAS, κατόπιν της πρόσφατης συγκέντρωσης με την εταιρεία Q TELECOM, δύναται να έχει πολύ διαφορετικούς σκοπούς σε σχέση με τους δύο άλλους ανταγωνιστές της. Σε εμπορικό επίπεδο, η εταιρεία TIM HELLAS θα αποκτήσει την αυξανόμενη πελατειακή βάση της εταιρείας Q TELECOM (η οποία η πλειοψηφία της αποτελείται από πελάτες προπληρωμένου χρόνου), και σε ανταγωνιστικό επίπεδο, σύμφωνα και με την Απόφαση της ΕΕ για την έγκριση της συγκέντρωσης των εταιρειών TIM HELLAS/ Q TELECOM δύναται να γίνει ένας πιο αποτελεσματικός ανταγωνιστής των εταιρειών COSMOTE και VODAFONE.

Παρόλο που οι συνθήκες λιανικής δεν είναι ιδανικές στην Ελλάδα, από πολλές απόψεις, η αποτελεσματικότητα και η ανταγωνιστικότητα είναι συγκρίσιμες με benchmarks άλλων Κρατών Μελών. Στις περιπτώσεις εκείνες που η ΕΕΤΤ χρειάστηκε να επέμβει προκειμένου να διορθώσει την εναρμόνιση της συμπεριφοράς σε επίπεδο λιανικής, το έκανε επί τη βάση ανάλυσης βασιζόμενης στο Άρθρο 81 ΕΕ (άρθρα 1, 2 του Ν. 703/77) και όχι στο Άρθρο 82 ΣυνθΕΚ που απαιτεί την ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης. Σε γενικές γραμμές συνεπώς, η αγορά λιανικής στην Ελλάδα δεν φαίνεται να έχει τα χαρακτηριστικά που υποδεικνύουν ότι απαιτείται ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής λόγω της ύπαρξης συλλογικής ΣΙΑ.

Αντίθετα με την κατάσταση στην Ιρλανδία και Ισπανία όπου οι ΕΡΑ διαπίστωσαν την ύπαρξη συλλογικής ΣΙΑ επί τη βάση του ότι υπήρχε σημαντική μη εκφρασμένη ζήτηση από τους εναλλακτικούς παρόχους για τη χονδρική κινητή πρόσβαση στην οποία δεν ανταποκρινόνταν οι ΠΔΚ, στην Ελλάδα δεν παρατηρείται αντίστοιχη κατάσταση. Συνεπώς, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι οι λειτουργίες των ΠΔΚ σε επίπεδο χονδρικής παρέχουν πεδίο για εναρμονισμένη πρακτική.

3.5. Συμπεράσματα αναφορικά με την Ανάλυση Αγοράς

Σύμφωνα με τα όσα παρηγόρησαν στη διαβούλευση, η αρχική θέση της ΕΕΤΤ είναι ότι στα πλαίσια της παρούσας εξέτασης δεν προέκυψαν συμπερασματικά στοιχεία επί τη βάση των οποίων θα εδύνατο να ορισθεί η οποιαδήποτε εταιρεία κινητής στην Ελλάδα (ατομικά ή συλλογικά) ως έχουσα ΣΙΑ στη σχετική αγορά. Ως εκ τούτου, δεν είναι απαραίτητο να επιβληθούν υποχρεώσεις σε οποιαδήποτε εταιρεία κινητής αναφορικά με τη χονδρική αγορά πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων στα δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας. Ωστόσο, η ΕΕΤΤ θα εξακολουθήσει να παρακολουθεί την σχετική αγορά προκειμένου να εξετάσει εάν οι συνθήκες της αγοράς επιβάλλουν αναθεώρηση της συμπερασμάτων αναφορικά με τις συνθήκες ανταγωνισμού στην εν λόγω αγορά. Κάτι τέτοιο καθίσταται εξάλλου ιδιαίτερα σημαντικό ενόψει του βαθμού της μεγαλύτερης συγκέντρωσης στην αγορά λόγω της συγκέντρωσης της εταιρείας Q TELECOM με την TIM HELLAS.

4. Ερωτήσεις Διαβούλευσης αναφορικά με τον ορισμό και την ανάλυση της σχετικής αγοράς.

Ορισμός Αγοράς

E. 1. Συμφωνείτε - από τεχνικής και οικονομικής απόψεως- με τα αρχικά συμπεράσματα της ΕΕΤΤ αναφορικά με τον ορισμό της χονδρικής αγοράς για την πρόσβαση και προέλευση (εκκίνηση) κλήσεων στα δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας;

E. 2. Συμφωνείτε με τα αρχικά συμπεράσματα της ΕΕΤΤ σχετικά με τις κινητές υπηρεσίες επικοινωνιών σε επίπεδο λιανικής? Εάν όχι, ποιες υπηρεσίες θεωρείτε ότι θα πρέπει να περιληφθούν στη λιανική 'δέσμη' υπηρεσιών που προσδιόρισε η ΕΕΤΤ;

E. 3. Συμφωνείτε ότι οι σχετικές γεωγραφικές αγορές για την παροχή κινητών υπηρεσιών επικοινωνιών σε επίπεδο λιανικής καθώς και η πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων σε επίπεδο χονδρικής έχουν εθνικό εύρος;

Ανάλυση Αγοράς

E. 4. Συμφωνείτε με τα αρχικά συμπεράσματα της ΕΕΤΤ αναφορικά με την ανάλυση αγοράς;

E. 5. Σε ποια άλλα οικονομικά και εμπορικά κριτήρια θα μπορούσε να βασιστεί η ΕΕΤΤ ώστε να εποπτεύει την αύξηση της ανταγωνιστικότητας στο επίπεδο λιανικής; Παρακαλούμε όπως αναπτύξετε την απάντησή σας και την θεμελιώσετε με οικονομικά στοιχεία όπου δυνατόν.

E. 6. Συμφωνείτε με την αρχική ανάλυση και τα αρχικά συμπεράσματα της ΕΕΤΤ σχετικά με τις ανταγωνιστικές θέσεις των εταιρειών VODAFONE, COSMOTE και TIM HELLAS;

E. 7. Συμφωνείτε με την αρχική άποψη της ΕΕΤΤ ότι οι εταιρείες VODAFONE, COSMOTE και TIM HELLAS δεν κατέχουν συλλογική δεσπόζουσα θέση στην σχετική αγορά στα πλαίσια της παρούσας εξέτασης;

Παρακαλούμε όπως παρέχετε θεμελιωμένες απαντήσεις σχετικά με τις ως άνω ερωτήσεις.